

Mladika

2. letnik

8/99

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

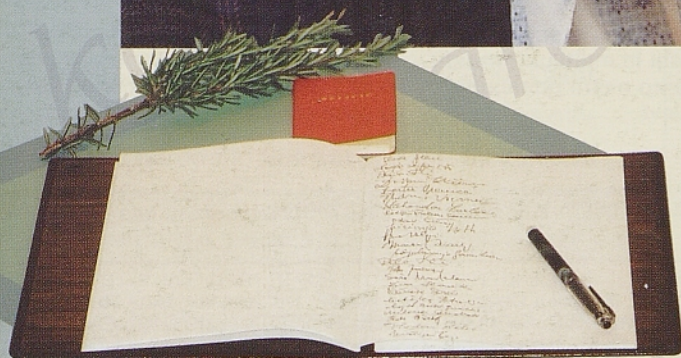
67

I 117 986 1999

9901024,8

COBISS ©

September

Umreti,
ko so drevesa umita in zemlja napojena,
ko oblaki oddahnjeni modrijo daljne griče,
ko urabci srečni v lužah se škrope,
ko je divjad od žeje potešena,
ko gmajna vedra gleda si v obličje,
ko v grozdje sok najslajši gre.

Umreti,
ko ni več muk, in svet sproščen drhti
in mi september lega na oči.

kultura razstave srečanja literatura intervjuji rast

Posrednica pravnica v gotovini - Oktobri 1999 - Spustizložbe in spust. ali. z. 2. letnik 20. c. legga 002/90 Filiale ti. tréste - oktobra 1999

MLADIKA 8

IZHAJA DESETEKRAT V LETU

LETO XLIII. 1999

KAZALO

Razvodje	161
Vinko Beličič - in memoriam (S. Pahor in P. Merku)	162
Anja Muck Župan: Deklica, o kateri ne sanjam	164
Marija Rus: Galebi	165
Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da	167
Mirella Urdih Merku: In memoriam: prof. Nada Pertot	170
Drago Štoka: Sončni mrk	171
Draga 99 - fotokronika	172
Frane Goljevšček: Slomšek v našem času	173
Bruna Pertot: Ko v kimavcu zakima dan in se sesede	174
Dušan Pertot: V spomin Mitji Grudni	176
Ivo Jevnikar: Franc Vidrih: Iz spominov primorskega padalca (III.)	177
Antena	180
Ciril Velkoverh: Lepote Slovenije Martin Jevnikar: Zamejska in zdomska literatura (Aleksij Pregarč)	187
Ocene: Knjige: Josip Agneletto (M. Jevnikar); Zbornik ob 75- letnici V. Inzka (A.R.); G. De- vetak: Temeljni trženja (Jože A. Hočevnar); Razstave: Gra- fični bienale v Ljubljani; Pre- tresljivi Goya (Magda Jevni- kar)	188

Na platnicah: Pisma; Čuk na
Obelisku; Listnica uprave;
Za smeh

Priloga: RAST 130-99

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040/370846 - fax 040/633307

E-mail: urednistvo@mladika.com

Izdaja: MLADIKA z. o. z.

Reg. na sodišču v Trstu št. 193

Član USPI
(Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Posamezna številka Mladike stane
5.000 lir. Celoletna naročnina za Ita-
lijo 40.000 lir; nakazati na poštni
tekoči račun 14470348 - Mladika -
Trst. Letna naročnina za Slovenijo
40.000 lir ali enakovreden znesek v
drugih valutah. Druge države 45.000
lir (ali enakovreden znesek v tuji
valuti), po letalski pošti 55.000 lir.

Tisk in fotostavek:

"graphart snc", Obrtna cona Dolina
Dolina 507/10 - tel. 040/8325009

pisma

Pisma v tej rubriki izražajo mnenja dopisnikov in ne obvezujejo uredništva

PROSLAVE

Nedelja 12. septembra je bil zame, ki se imam za kolikor toliko zavednega Slovenca, zares naporen dan.

Najprej sem se čutil dolžnega, da grem zjutraj na Katinaro na slovesnost ob 60-letnici kapelice Kraljice miru, ker sem smatral, da je važno, da nas je čimveč Slovencev zbranih na tem kraju in v tisti fari, ki je še pred nedavnim bila slovenska, a je zdaj že narodnostno povsem mešana in je zato bila tudi slovesnost s sv. mašo povsem dvojezična. Kje so tisti časi, ko so bile take slovesnosti na Katinari samo v našem jeziku?

To je bilo dopoldne! Popoldne pa takoj v Bazovico na svečanost bo obletnici ustrelitve naših štirih junakov leta 1930. Tudi tu mi nekaj ne diši: čemu italijanske zastave in italijanski govor, pa še komunistično pobarvan?

Potem pa na vrat na nos na Opčinah, na slovesnost Marijanskega shoda. Oddahnem se: no, vsaj tu poteka ves obred v slovenščini! Hvala Bogu!

Toda ob vsem tem me skrbi nekaj drugega: istočasnost vseh teh prirediteljev! Bi se jih ne dalo nekoliko uskladičiti? Bi se ne našel kak objektiven forum, ki bi se zmenil npr. za razporeditev teh svečanosti, da ne bi bile vse v enem dnevu, saj se glavni del našega zamejstva pač odloči, da bo v enem dnevu šel samo v en kraj. Dar povsodpričujočnosti je namreč med nami bolj redek.

Zato predlagam, da bi se v takih primerih domenili naši krovni organizaciji za datum in pravilen urnik teh naših lepih in zgodovinsko pomembnih proslav. Naj bi tako vsaj proslava na bazovski gmajni in tradicionalna procesija na Opčinah ne sovpadali, in to v dobro nam vsem, ki se še vedno (kljub asimilaciji in multikulturalnosti) radi udeležujemo naših pomembnih osrednjih proslav!

D. R.

Mirko Kovač

SLIKA NA PLATNICI: Vinko Beličič na 32. Dragi septembra leta 1997 (foto Cvelbar).

UREDNIŠKI ODBOR: Jadranka Cergol, Lilijana Filipčič, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Ester Sferco, Tomaž Simičič, Breda Susič, Neva Zaghet, Zora Tavčar, Edvard Žerjal in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Marija Češčut, Danilo Čotar, Diomira Fabjan Bajc, Ivo Kerže, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Aleksander Mužina, Milan Nemas, Adrijan Pahor, Štefan Pahor, Brunna Pertot, Marjan Pertot, Mitja Petaros, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Marko Tavčar, Andrej Zaghet in člani uredniškega odbora.

Razvodje

V dneh, ko smo se pripravljali na slovesno razglasitev škofa Antona Martina Slomška za blaženega, smo prisluhnili sorojakom, vernim in nevernim, kako ta dogodek odmeva pri njih. Zdi se mi, da dogodka v glavnem niso pravilno dojeli, da lika svetniškega škofa niso poznali ali pa so ga poznali površno. Presenetila me je na primer izjava intelektualke, slovenske vzgojiteljice, ki je rekla, da je beatifikacija škofa Slomška ne zanima, ker je bil Slomšek nacionalist. Ta odmik od slovenskega kulturnega doživljanja Slomška, če že ne njegovega svetništva, me je razočaral. Začutil sem razvodje med nami - tistimi, ki slovenstvo čutimo kot posebno vrednoto, ki nas pove-

zuje v eno veliko družino, in tistimi, ki jim slovenstvo ne pomeni nič več kot jezik - sredstvo za razumevanje in sporazumevanje. Tistega zgodovinskega spomina, tradicije, skupnega čutenja, o katerem je govoril na le-

tošnji Dragi Matija Ogrin, tistega zgodovinskega spomina, ki bi nas povezoval v skupnost, nekateri ne občutijo več. So slovensko govoreči Italijani in imajo za

nacionaliste vse tiste, ki jim sam jezik ni dovolj, ampak želijo pripadati slovensko govoreči skupnosti, ki jo veže jezik, zgodovinski spomin in skupna usoda. Mislim, da je tako mislil Slomšek, ko je govoril o dragocenosti slovenskega jezika. Tako ga razumemo mi.

Božja volja je bila, da se je mnogotero jezikov na svetu začelo; božja naredba je, da se še neprenehoma mnogovrstni jeziki po svetu govore in se bodo govorili do konca sveta. Tudi naš slovenski jezik je božji dar, nam Slovencem izročen, ne zato, da bi ga zanemarjali, po nemarščini celo izgubili, Lahi ali pa Madžari postali... Narodi so kakor veje enega drevesa ter ne smejo eden drugega ovirati... Vsak narod naj ima oni prostor, na katerem se, od drevesa hranjen, najlepše razvija in največ sadu prave omike, resničnega nebeškega napredka prinaša. Nihče nam ni dal lepšega pravila kakor naš božji Zveličar v zlata vrednih besedah: Ljubi svojega bližnjega kakor sam sebe! Kar nočeš, da bi drugi tebi storili, tudi ti drugemu ne stori!

Anton Martin Slomšek

*Komú najpred veselo
zdravljico, bratje, č' mo zapet?
Bog našo nam deželo,
Bog živi ves slovenski svet,
brate vse,
kar nas je
sinov sloveče matere!*

*Živé naj vsi naródi,
ki hrepené dočakat' dan,
da, koder sonce hodi,
prepir iz sveta bo pregnan,
da rojak
prost bo vsak,
ne vrag, le sosed bo mejak!*

France Prešeren

VINKO BELIČIČ

Od njega se je ob odprtem grobu v imenu nas vseh poslovil Sergij Pahor

Poslavljamo se od moža, kateremu je naša skupnost veliko dolžna, saj ji je zapustil ne samo svojo umetnost, ne samo rezultate vzgojnega dela na šolskem področju, pač pa tudi svojo človeško držo, premočrtnost in zaupanje v prihodnost.

Vinko Beličič se je manjšini zapisal že kot mlad mož ob svojem prvem prihodu na ta košček zemlje, ki ga je potem tako vzljubil. Prve korake v naši javnosti je napravil na šolskem področju, ko je takoj po vojni pomagal obnoviti slovensko šolo, ki jo je fašizem ukinil, ko je hotel zbrisati slovensko prisotnost na Primorskem. Z vso vnemo se je vključil v dejavnost tistih, ki so hoteli s šolo dati manjšini kulturne osnove, da bi zaživela kot samozavedna skupnost sposobna za življenje in razvoj. Pri tem delu je bil temeljit in zavzet ne samo pri organiziranju šole, pač pa tudi pri sestavljanju učbenikov, ki so takrat bili pogoj za odprtje šole. Že to

prvo skupno publicistično dejanje naših šolnikov bi zaslužilo pravi spomenik in resnično ovrednotenje tistih, ki bodo pisali zgodovino slovenske manjšine v Italiji.

Tista leta so bila odločilna za osebno zorenje Vinka Beličiča, ki se je prepričal, da je njegova življenjska pot v okviru te skupnosti in na tej zemlji, ki jo je sicer dolgo potem spoznal kot svojo pravo domovino.

Šola je bila za Vinka Beličiča njegov drugi dom in prva javna skrb, saj je v njej vzgojil v slovenskem duhu veliko generacij študentov, katerim ni posredoval zgolj jezikovno znanje materinščine in njeno literaturo, pač pa tudi osnove zgodovine, etnografije, krajevnih značilnosti in navad slovenskega naroda, tako da so se lahko vsi čutili del širše narodne skupnosti. S tem je Vinko Beličič ne samo kot pesnik in pisatelj, pač pa tudi kot vzgojitelj postavljaj temelje enotnega sloven-

Na žalni seji v Peterlinovi dvorani so o pesniku Vinku Beličiču govorili Saša Martelanc (na sliki), ravnatelj Tomaž Simčič in škofov vikar Oskar Simčič.

Vinko Beličič v Finžgarjevem domu na Opčinah na proslavi njegove 85-letnice decembra lani.

skega prostora: priklenjen na manjšinski prostor ob zahodni meji, a navezan na domovino, ki mu je večino življenja ostala nedostopna, vendar v mislih tudi tesno povezan s prijatelji in tovariši, ki jih je begunstvo razneslo po svetu.

Vinko Beličič je bil velik učitelj doslednosti in premočrtne drže v odnosu z velikimi problemi sodobnega sveta in družbe in je zaradi tega tudi osebno plačal, saj je dolgo ostal v senci zamolčanosti in zakrivanja, ki je imelo vsem znano politično ozadje. Toda prav zaradi te doslednosti in premočrtnosti so ga cenili tudi politični nasprotniki, nam pa je ostal njegov zgled, ki nas je prepričal, da mora tudi sodoben človek biti pripravljen na žrtve, če hoče ohraniti najžlahtnejši del svoje narave. In v tem je bil Vinko Beličič mojster, ki si svojega prepričanja ni dal spodbiti ali izmikati.

Vinka Beličiča zdaj ni več, toda dolgo bo ostal spomin nanj, predvsem pa nam bo ostala njegova pesniška in pisateljska beseda, s katero je tako dovršeno opisal našo kraško naravo, navezal z njo zelo globok in osebni stik in ga prepletal s svojimi pogledi na človeka in svet, s svojimi dvomi, s svojimi pričakovanji in s svojim upanjem. Kljub stvarnosti je bil Vinko Beličič vedno pristen izraz pravega krščanskega pričakovanja, ki nam ga daje v dediščino in je pogoj za naš nadaljnji obstoj.

Dragi Vinko,

Tvoj september ti je legel na oči, kakor si pre-roško zapel. Prišel je zadržan, tih in točen, prav kakor si ti prihajal. Uvedel te je v oni Mir, ki si ga celo življenje iskal.

Pred enajstimi leti, ko sem predstavil tvojo «Pesem je spomin», si mi v knjigo zapisal: *Obadva lahko rečeva o sebi: "Non omnis moriar"*. Pesnik ne umre nikoli. Kmalu bo z mojo smrtjo umrl tudi spomin na pogovore o poslednjih rečeh, prizanesljiv pogled na življenjske tegobe, sproščeno vedrino ob dobrem in lepem, kar sva delila v polstoletnem drugovanju. Poezija pa ne umre, ko je nastala po božji milosti; še bojo živeli prebiski večnega in smrtnega v Tvoji pesmi o materi, o Rodinah, o Krasu, o Benečiji; za mano bojo bralci še in še otipali sladki veter na Stari gori in vse božje stvari, o katerih si pel.

Zato ne čutim potrebe po nikakem poslavljanju od tebe: živiš v nas in med nami s svojo pesmijo, skozi njo bomo še deležni tvojih daril, tvoje prisotnosti, tvojega velikega srca.

Pavle Merku

Deklica, o kateri ne sanjam

Anja Muck Župan

Moja žena je bleda in zelo je shujšala v teh dveh letih. Koža je izgubila lesk: kadar jo pobožam po licu, se nikoli več ne zasveti kot žamet. Pričesko si spenja v enostaven voz - da je primeren za službo, a brez vsake dopadljivosti. Najbolj so ji ostarele roke - posule so se z drobnimi pegicami in postale uvele kot želvina povrhnjica. A vse to bi prenesel. Huje je, da se za zunanji znaki krije dejstvo - moja žena je izgubila vsak interes, svojo iskrivost in neprimerljivo voljo do življenja. Prav to sem vedno najbolj oboževal. Privlačila me je, ker sem sam povsem drugačen. Jaz - otopel, zdolgočasen uradnik, brez domišljije in brez energije, ki je sposobna premikati gore, če se tako odloči. Ona pa - pravi vulkan strasti: čustev ljubezni, čustev dobrosrčnosti, a tudi čustev maščevanja, zavisti, globokega obupa... vse skrajnosti so bile v njej. Svet je sprejemala intenzivno in se tako tudi odzivala. Bila je nepredvidljiva, edini človek, ki me je znal zavesti v drugačno razpoloženje, odmaknjeno od moje običajne čemernosti, ki se je kot dim iz pipe motal okoli moje - če se pogledam v zrcalo - puste glave.

Vidite, zdaj pa sem jaz tisti, ki lažje prenaša izgubo. Življenje, ki mi je bilo dostikrat kot breme, moram sprejemati na enak način kot prej. Zavedam se, da me nevzdržna situacija, v kateri sva se znašla, ne sme omajati. Ohlajena kri mi pomaga, da se koncentriram na bistvene opravke, da pomagam svoji ženi in da sem vzdržljiv pod pezo spomina. Z Mileno je huje. Najeda jo prav v globini. Tok misli jo zanese nazaj in otrpne kot soha, nemo pričujoča o krivici, ki jo je prizadela. Povsem izgubi se. Kot bi ne bila prisotna v času in prostoru, kot bi ju načrtno ignorirala in si že zdaj vzela nekaj od bivanja, v katerem se združimo po smrti. Drugič spet bruhne v neustavljiv jok. Drgeče v sami srčiki ranjene duše. Vse besede so zaman. Tolažim jo okorno, kot pač znam s svojim bornim besednim zakladom. Razveselim jo s kakšno malenkostjo: skuham ji vročo čokolado, zavrtim ploščo z njenimi priljubljenimi arijami, jo povabim na krajše potovanje... V njenih vlažnih očeh se za hip prižge iskrica hvaležnosti. A res le za hip: zamenja jo grob izraz maščevalnosti, nemočnega besa nad vsemi po vrsti. Nad vsemi, ki niso niti najmanj krivi za njeno žalost, pa so vendar moteči - mote-

či, ker so ostali srečni. Zelo malo prijateljic ima. Vse večere poseda pred kaminom najine velike hiše, gleda lizajoče plamenčke, kako usihajo in znova nastajajo, ali pa se ukvarja z ročnimi deli. Veze nesmiselne gobeline, ki so že skoraj povsem prekrili stene najinih soban. Vsak vbod je utišanje ostre bolečine srca, ki se raztegne, pa bi moralo obstati. Vsak vbod je namesto ene iglice, ki drsi po licu kot svinčena solza. In jaz - sem tako plašen ob njeni vzravnosti, ki ne dovoli prestopiti praga sočutja! Vsi prizadeti ljudje so enaki. Kot bratje so v svojem dostojanstvu in preziranju miloščine. Mi, drugi, ki skušamo ohraniti trezno glavo, smo včasih prav nemočni, saj zaman iščemo način, kako naj se jim približamo. Vodi nas le nejasno zavedanje, da rabijo veliko več, kot jim lahko damo in trudimo se in trudimo... Ah, kako si včasih želim, da bi svojo ženo zazibal na kolenih, ji počesal razmršene lase, jo spraval s hudimi demoni, ki se priplazijo ponoči, poljubil za lahko noč, še prej pa povedal dolgo, tolažilno povest...

Se spomniš tistega lepega sončnega dne, ko si sedla na vlak za napačno smer? Jasno te še vidim pred seboj: nagajivi kodrci, kavbojke in nahrbtnik - gremo v gore! Bila si ogorela od sonca, zdravje je sijalo iz tvojega širokega nasmeha. V kupeju si se vrtela sem in tja, brez ostanka. Zame si bila kot sorbet presenečenja - šel sem na službeno pot, z obvezno črno aktovko in skrbmi pod nagubanim čelom... potem pa ti, z vso svojo igrivostjo in neobremenjenostjo. Zapletla sva se v pomenek. Poslušal sem tvoje zvonke, skoraj žuboreče besede, in jecljal odgovore na vprašanja, kajti preveval me je prej neznan, topel občutek. Potem je prišel sprevodnik in ugotovil, da sediš na napačnem vlaku. "In kje se bom znašla?" si zardelo vprašala. "Vlak pelje v smeri proti Štajerski. Najbolje, da izstopite na naslednji postaji." Na naslednji postaji sem moral izstopiti tudi jaz. Ker ti je do prave zveze ostalo nekaj časa, sem te povabil na kavo. "To moram storiti, to je kavalirsko," sem si mislil. Gledala si me izpod čela, nekako zarotniško, in se poredno smehljala: "Ste vedno tako prijazni?" "Jaz, pravzaprav..." "Povejte no, takole vas gledam... le kaj ste po horoskopu? Grem staviti, da devica!" Odvrnil sem ti, da ne verjamem v zvezde, da

pa sem rojen v juliju. "Torej rak!" si plosnila z rokami. "Kako čudovito! Očetovski, zaščitniški rak. Zdaj vem, zakaj ste me povabili na kavo... Jaz pa sem ribica. Ali veste, da se najini znamenji ujemata?" Zamrmral sem nekaj o srečnem naključju. Potem sva se zapletla v pomenek o najinem delu. Povedal sem ti, da sem končal pravo in se zaposlil kot visok uradnik na občini, zadolžen za lokalne zadeve. "Kako zanimivo," si dahnila s komaj prikrito nezainteresiranostjo. Hitela si razlagat. "Jaz pa študiram umetnostno zgodovino, a vsi ti podatki in letnice - parajo mi živce!" Zasmel sem se. Kako si to lepo povedala. Kar tako: parajo mi živce. Koliko šarma je bilo v tem kratkem stavčiču. Koliko neke posebnosti, ki je nisem zasledil pri nobenem drugem dekletu. Čeprav, priznam, dosti izkušenj z dekletimi nisem imel... Nato sem se zdrnil - če ne pohitim, bom zamudil pomemben sestanek. Pa tako prijetno je sedeti na opoldanskem soncu s privlačno mlado damo in se pomenkovati o nepomembnih stvareh... Razkošje, ki si ga le redko privoščim... Po glavi mi je začelo šumeti od naglega razmišljanja, želel sem iztuhtati izgovor za ponovno srečanje. Prehitela si me: "Mihael, dam vam svoj telefon. Pokličite me kdaj, ko se bom vrnila v Ljubljano. Ampak obvezno me pokličite VI, jaz moškimi nikoli ne telefoniram." Pogledala si me prek rame, še pomahala v slovo, potem pa odhitela, da je nahrbtnik poplesaval za teboj kot kakšen majhen propeler. V rokah mi je ostala tvoja vizitka, ki sem jo skrbno shranil v naprsni žep.

V Ljubljani sem dolgo časa okleval, naj te pokličem ali ne. Dvignil sem slušalko, jo spet odložil, obrišal potno dlan, se presedel na stolu, odprl okno, da zadiham svež zrak... in končno z nenaravno visokim glasom zapiskal v telefon: "Dober dan, tu Mihael Vurnik, bi lahko govoril z Mileno?" Mama te je poklicala, zaslíšalo se je ropotanje, nato pa tvoj zasopel glas: "Kdo, kdo kliče? Mihael... kdo?" Končno si se spomnila na najino srečanje: "Aha, prijazni fant z vlaka!" Predlagal sem ti, da odideva v kino. Bal sem se, da moj predlog zavrneš. Začuda si takoj privolila. V kinu sva se odlično zabavala, bila je neka romantična komedija. Veselelo razpoloženje naju ni zapustilo tudi po predstavi. Šla sva posedet in sam sebe nisem prepoznal: zbijal sem šale in med njimi so bile nekatere celo duhovite. V tvoji družbi sem se popolnoma sprostil in zaželel sem si, da naredim kakšno neumnost. Res sem jo stresel kot iz rokava, ko sem omenil, da so mi všeč tvoji razmaknjeni zobje. Čudno si me pogledala, nato pa zamrmrala, da kot majhna deklica pač nisi prenesla zobnega aparata. Potem si se smejala s previdno priprtimi usti...

Še nekajkrat sva se dobila. Ni mi bilo težko vzpostaviti komunikacije s teboj. Saj si jo kar sama ponujala, bila si tako odprta in dovzetna - pa ne le za pogovor z menoj, z vsakim človekom si se potrudila in mu

namenila kakšno prijazno gesto: z branjevko na trgu, z mojo sitno mamo, z otrokom, ki se je po nesreči izgubil... Zato, ker si bila dobra. In moje življenje nasploh se je spremenilo - kot bi vanj posijalo prej neznano sonce... V službi sem bil vse bolj raztresen in komaj sem čakal, da ob treh uidem v neko lepšo realnost. Sicer pa se kaj dosti nisem pustil motiti. Če nisem bil fizično ob tebi, sem te priklical na gostovanje v svoje misli. Prav nikoli me nisi zapustila. Zdaj vem: pošteno sem se zaljubil. A takrat me je zanimalo le, kaj občutiš ti. Na moje neizgovorjeno vprašanje, ki se je slutilo v vsakem od vznesenja pridržanem dihu, si odgovorila s prvim poljubom, ki me je čisto zavrtel. Še sedaj občutim njegovo sladkost, kot bi pil najzgodnejše vino in se opijanal v obojestranski nedolžnosti. Še sedaj čutim tvoje mehke, dekliške ustnice, ki so bile tako čiste, da so zmogle predrznost... Zašepetala si mi na uho: da sem ti prirasel k srcu. Nič več, kot to resnično občutje (spraševal sem se: le zakaj? Zaradi moje originalne sramežljivosti? Ali pa kar tako, ker si pač v cvetu mladosti in se počutiš razigrano ob takem voliču?) "Boš skrbel zame?" si rekla. "Boš ob meni tudi, ko mi bo

Marija Rus

Galebi

*Skoz drobno sito trzajočih kril
sejejo sončno radost, dar življenja,
dviga jih vzgon načrtov, hrepenenja,
padajo v brezno dvomov in noči.*

*Zvečer, ko sončna obla se spusti
k obzorju, v pas modrikaste sivine,
en sam Galeb skrivnostno se izvije
iz keliha žarečega krvi.*

*V višini jadra v mračno vzhodno stran,
tja, kamor se odsev krvi izliva,
proti svetlobi gledan je teman,*

*a z bližanjem svetla izgled dobiva;
ko mi je večnost skozenj dojemljiva,
se čisto bel spusti na mojo dlan.*

hudo?" "Edino, kar si v življenju želim je, da bi bil ves čas ob tebi, pa ne zato, ker bi ti bilo hudo..." sem odgovoril. Privila si se obme kot drobna mucka, ki komaj spoznava življenje in je zaupljiva, da kar boli. "Zaradi tvoje nepokvarjenosti te nikoli ne zapustim," sem se odločil. Tudi, ko bodo poteze tvojega obraza otrdele od premočrtnega gibanja skozi čas, tudi ko se oplemenitijo s trpljenjem. Če nama le Bog nakloni pravo mero...

Ker sem do tebe čutil spoštovanje - in seveda zaradi moje vzgoje - sem po polletnem prijateljevanju sklenil, da te zaprosim za roko. Nisem hotel, da si na drug način moja. Dobro sva se razumela, premagala sva začetne težave vseh zaljubljenecv in bil sem smelo razpoložen - nisem želel razmišljati, da bi me lahko zavrnila. A ti si bila prvič v dvomih. Glodala si se z vsemi mogočimi vprašanji: poročena, poročena za vedno? To je vendar velika odgovornost. Zdaj sva že zaljubljena... a čez nekaj časa? Kaj, ko bi še malo preizkušala...? Morda pa bi najprej zaključila študij umetnostne...? Ali pa: prekiniva za kakšen mesec, da vidiva, kako zdrživa drug brez drugega... Take in podobne neumnosti so ti blodile po glavi. Bolj ko si bila ti negotova, bolj sem bil jaz prepričan, da je za oba najbolje, da se čimprej zveževa. Morda sem bil kdaj v življenju nesiguren - in zlasti v ljubezni premalo samozavesten - a tokrat sem dobredno dobil krila. Polnila me je neka nerazložljiva energija, niti ne trma. Neko nerazložljivo prepričanje, da je tako prav, da je to edina možna pot... Veš, to sploh ni bila racionalna drža, naj zdaj zaupam tebi, ki si me rada klicala: "moj večni racionalistek". Ne, prvič v življenju sem ob tako usodnem koraku ravnal scela po srcu. Ti si bila tista, ki je razmišljala... Po dveh mesecih tvojega vrtajočega razglabljanja in mojega gorečega dvorjenja, ki je včasih mejilo na poskuse obupanca pred utopitvijo, si končno spregovorila: "Prav imaš. Prepričal si me, da sva res za skupaj. Mislim, da ne bom iskala drugega..."

Vriskal bi do nebes! Z najino odločitvijo sem seznanil starše, pa prijatelje... Določila sva že datum poroke, začela si se razgledovati po primerni obleki, ko me je mati s stroгим glasom spomnila: "Menda se bosta poročila cerkveno?" Udaril sem se po glavi: saj res! Se bova poročila v cerkvi? Vedel sem, da nisi verna, na mojo grozo pa sem se tudi spomnil, da so tvoji domači izrazito protiversko razpoloženi (saj poznate tisto znano floskulo: religija je za slabiče...). Bolj za šalo kot ne prerekala o pomenu vere in religije, kajti sam sem globoko veren in kristjan v vsakdanji praksi. A glej ga zlomka - na to neljubo okoliščino sem povsem pozabil, ker sem... želel pozabiti. Zdaj vem, zakaj se takrat nisem spraševal o tvojem krščanskem prepričanju. Zato, ker sva se duhovno tako ujemala, da ni bilo nobene razlike med teboj ali vernim dekletom! Zato ker si nosila v svoji duši enako ali še več krščanstva kot vse moje dosedanje znanke (bile bi formalno primernejše...) A jaz sem - pač pozabil! Čudno ne, a to pove tudi: kako zelo zelo sem te imel rad. Kako zelo sem te cenil. A: "kako se bosta poročila", vprašanje, ki mi ga je tedaj zastavila mati, se je zajedlo vame z vsem svojim neljubim podpomenom. Če se poročiva civilno, bom ves čas živel v prešuštvu, kar je zame nesprejemljivo. Če pa ti za ultimat postavim zakramente, se lahko zgodi, da zbežiš in je bil ves moj pobožni trud zaman...

Sklenil sem, da se s teboj odkrito pogovorim. Poslušala si me, s svojo lepo in pametno glavico pokimala, nato pa modro zinila: "Zdaj ko sem se že odločila, da se poročim s teboj, se lahko poročiva tudi cerkveno, če ti je tako ljubše. Le pomisli: tebi cerkvena poroka ogromno pomeni, a meni nič, torej je zame vseeno, če se poročim cerkveno, ker ostane zame situacija nespremenjena". Bil sem ganjen od sreče. "Torej boš šla na tisti hitri tečaj za bodoče mladoporočence, boš sprejela zakramente?" "Zakaj pa ne?" "In tvoji starši?" "Pač ne bosta šla na cerkveni del. Sicer pa sta se onadva tudi cerkveno poročila, zaradi svojih staršev..."

Najina poroka je bila lepa. Klasična poroka, nevesta v belem, torta, potoki riža, trideset povabljenih, potem medeni tedni... Po potovanju sva se vselila v dvosobno stanovanje, ki sem ga podedoval po babici. Vse nama je bilo takorekoč prineseno na pladnju, sreča naju je gledala skozi veliko okno... Večno pa se bom spominjal tistega trenutka s poročnega potovanja v Italiji... Bila sva v Firencah. Pripravljala se je noč in stopil sem k tebi, ki si sedela na malem hotelskem balkonu. Sklonjena, zamišljena. Rahlo sem se dotaknil tvojega tilnika in drhtel od silnega poželenja. Da bi ga prikril, sem pričel navijati tvoje svetle lase okoli prstov in čakal, da se odzoveš s poljubom ali dotikom. Mislim sem na ljubezen, ki se mi je razkrila kot nova, doslej neznan dimenzija in me prevzela v celoti - čutna ljubezen. Podarjala si mi jo, kot ne bi vedela za njeno silno moč. In meni ni bilo znano - kje je začetek, kje je konec. Čutna ljubezen... Se vse začne, ko me svitek mamljivo dišečih las boža po telesu in se mi zdi, da sem spoznal nebesa? Ali pa čutim v sebi ščemenje, ker me je zapeljala tvoja, od angelskih umetnin naučena duša? Ko sem tam na balkonu v Firencah čakal na tvoj odziv in mislil na noč, ki naju bo zasačila, si tiho, komaj slišno spregovorila: "Veš, Mihael, vse to vesolje, ko ga gledam, in zvezde, ki sijejo in so njegov edini dokaz - kaj se ti ne zdi, da je tu le zaradi našega pogleda?" "Kako to misliš? Misliš - da je vesolje ustvarjeno zaradi nas?" Bil sem presenečen. Postala si in razmišljala. "Nee. Mislim - da je tu zato, ker ga mi tako vidimo..."

Dostikrat razmišljam o tvojih besedah v Firencah in o mistični noči, ki je vijolično mežikala globoko do zavesti in dlje. Razmišljam o odgovoru, ki si mi ga dala, a je bil odgovor zate. Jaz bi ga rad drugače slišal, tebi pa je pomenil več, kot sem takrat doumel. Zdaj, ko tako težko razločiš barve, ko ne slišiš glasbe škrtatov in ne občutiš mehke sape zaljubljenca; zdaj, ko ne veš več za prefinjenost dotika, je prepozno, da bi te spomnil na tisti odgovor. Noč ga je vzela pod lakasto skorjo in jaz znam le pojasnjevati: tako je, zaradi nekega vzroka, prav...

Ko sva se vrnila v Ljubljano, si čez nekaj tednov prišla k meni v pisarno in se razmršena, na videz obupana, sesedla v fotelj: "Čez devet mesecev bomo zi-

bali." Bil sem, kako naj ponazorim, bil sem - paf! Le kateri moški pod soncem ni paf, ko mu žena pove, da bo rodila njegovo dete? Tako smo presenečeni kot bi zvedeli nekaj nemogočega. Ko bi ženske vedele, kakšen neprimerljiv učinek ima novica o bodočem očetovstvu, kakšna sulica sreče udari moškega - ne glede na vse kasnejše reakcije... Polil sem kavo in v tinto pomočil piškot, s svinčnikom za ušes popraskal fikus, nato pa preveril s stereotipnim vprašanjem: "A si prepričana?" "Seveda sem prepričana, trapko moj, sem bila pri zdravniku!" Potem sem planil s stola in te prijel okoli pasu, zavrtel po zraku... Ti pa si bentila: pa ravno zdaj, kaj pa moj študij, saj sem komaj v prvem letniku, bi rada še kaj naredila, pa še kam šla... Rekel sem: "Študiraš lahko kasneje, tudi ob otroku. Bomo že poskrbeli za primerno varstvo. V troje se bomo imeli lepše, vse velike stvari bomo zdaj doživeli z najino deklico." Pričela si se hihitati: "Kako pa veš, da bo punčka?" "Zato, ker imaš okrogla kolena," sem se pijan od sreče, šalil. "Tako pravi vraža. Zdaj pa le glej, da boš pazila na svoje zdravje, na pravilno prehrano, počitek..." "Pravilno prehrano, ja, ko pa mi že zdaj smrdi vse, kar je samo letelo mimo mleka," si se bolj za šalo kot za res zmrdovala.

Porod je bil težak. Mučila si se dvanajst ur. Bil sem kot na trnjih in prvič v življenju pokadil cigareto, od katere imam še danes posledice. Končno se je k meni približal nasmejan zdravnik: "Čestitam. Vaša žena je rodila močno, črnelaso deklico." Sedela si tam na postelji, vsa bleda in skrivnostno mirna, na rokah pa si pestovala najino malo bitje. Zame je bil to najsrečnejši trenutek v življenju. Moram to še enkrat povedati? Kako sem vaju ljubil takrat, bili sta v meni, večji od veselja, od najmanjšega delca moje biti. Bili sta gostejši od atoma, lepši od ideje o najlepšem. Kako naj še zapišem, moja draga...?

Moja žena je zaspala ob kaminu. Vezenje, slika splašenega konja, ji je zdrsnilo iz naročja. Je slišala mojo pripoved? Se mi le zdi, ali se v resnici smehlja? Morda je zaslutila, kakšen pomen se skriva v navidez preprostih rečeh. A tista obtožujoča guba v stičišču njenih obrvi, tisti ugasel pogled, ki je le navidez spokojen za spuščeni vekami... Ko se vzdrami, me bo spet uzrla enako brezvoljno kot vsa ta leta, odkar...

Se spomniš, kako smo z Valerijo, najino malo hčerkico, nabirali cvetje, ko je prišla pomlad in smo se odpravili na prvi izlet? Takrat je bila stara šest let. Nabrala je velik šopek trobentic, žafrana, zvončkov in resja. Potem je tekla čez travnik, da ti izroči rože. Travnik se je končal in ona je še tekla po zraku nad peščenim kolovozom in se ni ustavila niti, ko je vsa obtolčena pristala na prašnih tleh. Še takrat je molila drobno ročico: mami, te rože so zate. Se spomniš Valerijine slabe ocene, ki jo je hotela zatajiti, pa jo je sošolka po pomoti izdala, saj ji ni bilo jasno, da se najboljša učen-

V slovenska obzorja in čez...

Mogoče vas bo zanimalo zvedeti, da...

- da je v preteklem maju vatikanska Kongregacija za redovnike z odločno Verbi sponsa odpravila privilegij, po katerem so doslej lahko stopali v samostanske klavzure (na primer v Pleterje) šefi držav, kralji in republiški predsedniki z ženami in spremstvom...
- da iz nekega poročila OZN o svetovni situaciji izhaja, da so internetske povezave v desetih letih poskočile od 100.000 na 36 milijonov, a da sta prav tako poskočila letni dohodek organiziranega kriminala (1500 milijard dolarjev) in dohodek od spolnega izkoriščanja žensk (7 milijard dolarjev)...
- da so v Parizu in Toursu, rojstnem kraju znaneга francoskega pisatelja Honoreja de Balzaca, avtorja pripovednih del ciklusa "Človeška komedija", ob dvestoletnici njegovega rojstva priredili dve razstavi o njem...
- da je podpredsednik jugoslovanske vlade Nikola Šajnovič, nad katerim visi sodba haaškega sodišča za vojne zločine, diplomiral v Ljubljani...
- da Statistični koledar katoliške Cerkve za leto 1997 ugotavlja, da se je število katoličanov od leta 1978 do 1997 povečalo s 756 milijonov na več kot milijardo in da se število katoličanov najhitreje večja v Afriki, zmerneje v Aziji in Oceaniji, na koncu lestvice pa je Evropa...
- da je zloglasna tajna policija bivše Nemške demokratične republike STASI (Staatsicherheit) imela 90.000 uslužbenecv, ki so lahko računali na 170.000 informatorjev...
- da so v Borovnici blizu Ljubljane začeli, verjetno navdihnjeni od imena svoje vasi, gojiti ameriške borovnice, ki se odlikujejo po svoji debelini...
- da so v Marijinem svetišču na Brezjah za leto 1997 registrirali nad 300.000 romarjev, v knjigo maševalcev pa je vpisanih nekaj nad 800 duhovnikov...
- da je po sončnem mrku v Veliki Britaniji izginilo na tisoče golobov pismonoš, potem ko je mrk zmotil njihov čut za orientacijo...
- da je v Sloveniji 168 registriranih domov, zavežiš in bivakov, registriranih zavarovanih planskih poti pa je 135 v skupni dolžini več kot 7000 kilometrov...
- da je vesoljska ladja Mir, ki so jo pred 13 leti spustili v vesolje, 77 tisočkrat obletela zemljo in pri tem utrpela 1.600 okvar...
- da je 20. stoletje doseglo nov tragičen rekord, saj je imelo največ vojn v človeški zgodovini s skupnim obračunom 110 milijonov mrtvih...
- da 97,3 odstotkov žive snovi na zemlji pripada rastlinskemu svetu, 2,7 živalskemu svetu, človeška vrsta s svojimi šestimi milijardami bitij pa ima biomaso, ki je enaka biomasi mravlje...

ka v razredu lahko kdaj zmoti. Zvečer je bil potres, močno se je čutil v našem bloku. Ravno si oštevala Valerijo, ko se je zatreslo. Drveli smo na prosto in ko je vse minilo, si objela Valerijo v rdečem plaščku in zašepetala: nič ni tako zelo važno... Pa ur jahanja, se spomniš? Kako sva Valerijo vodila na kmetijo izven Ljubljane in ji plačevala najboljšega vaditelja, saj ni v ničemer bolj uživala kot v lahmem drncu čez najlepše koticke, ki jih je odkrivala narava. Se spomniš, se spomniš... Valerijine prve ljubezni, njenih dolgih črnih las, ki jih je včasih spletala v drobne kitke, njenih piškotov najbolj čudnih oblik, njenega zvonkega smeha, enakega tvojemu. Se spomniš?

Nikoli te ne bom spomnil na to. Valerije ni več. Ko je bila stara štirinajst let, jo je povozil avto. V mraku in megli se je vračala s tečaja angleščine, pijan voznik je z nezmanjšano brzino zapeljal čez prehod za pešce. Dolga dva meseca se je borila za življenje, ki je vse bolj usihalo. Dva meseca trpljenja, ki ga moram imenovati z besedo, čeprav je nezadostna in čeprav se je bojimo in zato, po drugi strani, označujemo kot: patetično. Ja, patetična je ta beseda, patetična tako zelo v resnici, da ni nobenega podpomena več. Samo poimenovalo čustvo, ki ga v njegovi strahotni dimenziji preseže molk. Zato ti ne bom več govoril, ne zdaj ne nikoli - da te ne prizadenem bolj, kot je mogoče. Molčala bova zaradi bogaboječnosti. Nikoli si nisem mislil, da smo v nesreči tako majhni in da si težko, težko stojimo ob strani...

Moja žena je bleda in zelo je shujšala v zadnjem času. Vse bolj se grize v sebi. To vem. Pravijo, da se nesreče zmanjšajo v času, nekako takole: čas zaceli vse rane. Toda le, če so manjše kot moč spomina. In kaj je spomin drugega kot vračanje preteklega časa? Kadar postane naše osebno doživljanje močnejše kot trajanje, nam ni pomoči. In moja žena zanika vsako odrešenjsko vizijo, ki nam jo nudi podaljšan čas in oslavljen spomin... Pametni ljudje pravijo tudi: nekako je treba živeti dalje. Soočiti se je treba z realnostjo. Delaj in ne misli. Samo delaj, da utopiš svojo bolečino. Tako na konstruktiven način kanaliziraš negativno energijo. A moja žena je ostala brez minimalne zagon-ske volje, ki bi jo še vodila naprej. Vsakega dela se loti in ga opusti na polovici... Nato se spet zazre v daljavo, s topim pogledom, ki mu - vse bolj me je strah zanjo - zmanjkuje žalosti...

Najini pogovori potekajo takole: "Boš pristavil kavo?" reče Milena. "Tako utrujena sem in pospraviti moram kuhinjo, zlikati srajce za jutri." "Milenca, če si utrujena, pojdi počivat. Bom že jaz zlikal tisto srajco, a kuhinja lahko počaka." "Ne, ne, tako slabo se počutim v neredu, saj veš." (odtava v kuhinjo). Čez dve minuti se vrne: "Ne morem in ne morem. Si pristavil kavo?" "Milena, kave je zmanjkalo." Nepričakovano vzkipi: "Vsi moški ste nesposobni, le zakaj imam tebe

tu ob sebi, ko pa ne opraviš nobene stvari, za katero te prosim?" Tiho odvrnem: "Ampak saj veš, da sem celo popoldne delal na vrtu in nisem mogel do trgovine." Prične se zadirati. "Kot da je delo na vrtu najpomembnejše opravilo! Samo zato, da bodo sosodje zadovoljni. Ti in tvoja malomeščanska mama - kako te je vzgojila! In najina hiša, seveda, treba je imeti hišo - a le zakaj sva jo takrat kupila, za naju in najine prepire, ki se drenjajo po sobah...?" Potem se mi približa: "Ti si večni nesposobnež, nikoli nisi nič vedel o življenju, samo teoretiziral si..." Prizadeto, a obvladano odvrnem: "Milena, saj veš, zakaj smo kupili hišo..." Skušam jo pobožati, z isto plahostjo in nespretnostjo kot takrat, ko sva bila še fant in dekle; skušam zgladiti, kar ni dokončno razburkala najina nesrečna usoda.

V zadnjem času se pri Mileni ponavljajo izbruhi besa. Ne vem, kaj naj si mislim. Ugotovil sem, naprimer, da ima v službi probleme. Raztresena je, manj in manj odgovorna... Dostikrat izostane in od zdravnika izterja opravičilo: zdaj glavobol, drugič nenadna slabost... Vse manj ji je mar za njeno zunanost. Na svojo urejenost je vedno skrbno pazila. To je bila njena osebna nota, celo v času najhujših trenutkov po Valerijini nesreči se ni zapustila. A zdaj... Na obleko in pričesko sploh več ne gleda, zadnjič sem zaznal, da ne pazi niti na čistočo. Kako se znajdem sam? Znajdem se, ker se pač moram. Da le moja Milena ne propade. Toda ogradila se je z zidom in ne pusti blizu. Le njeni podočnjaki izdajajo, kako zelo slabo spi. In njena nejevolja - vsa utrujenost se je sprevrgla v sproščanje odklonilnih vibracij. Kdaj bo minilo to obdobje na prelomu?

In zgodilo se je, kar se je moralo, kar bi lahko predvidel, če bi bil pozoren na predznake, bil večšč... Opažil sem, ko je bila meja pravočasno prestopljena: roke se ji tresejo, v obraz postaja zabuhla, v telo upada, po ustih vlačí peperminte... Ko je nekoč pozabila na bombon, sem zavohal - ostuden vonj po postanem žganju. Naplavil mi je nosnice, da sem refleksno naredil korak nazaj, hkrati pa se pretvarjal kot da ni nič - sklenil sem, da pred obtožbo preverim. Doma nimamo alkohola, ker sem njegov nasprotnik, gostov pa tako ne vabimo. Znano mi je, da prikriti alkoholiki svoje steklenice shranjujejo v razna skrivališča in kmalu sem tudi jaz odkril - na dnu Milenine garderobne omare sta bili dve steklenici viskija. Ko sem pogledal pod posteljo, sem našel še eno, napol prazno. Sklenil sem, da z Mileno odkrito spregovorim in se odločim za energično potezo, čeprav nisem vedel, kako daleč je šla; ali je njeno stanje popravljivo brez težjih posledic.

Milena je vse zanikala. Najprej je bila prijazna in sladka ter se skušala opravičiti, češ da je nakupila steklenice za praznovanje v službi. Potem je postala arogantna in me začela žaliti: da jo vse življenje po krivem dolžim, ker se počutim moralno superioren in ker skušam v bistvu zakriti lastno slabištvo. Zaradi njene reak-

cije sem vedel, da sem prvo bitko izgubil. Bil je večer in sedel sem v naslanjaču po napornem popoldnevu, v katerem sva se tako grdo skregala. Tuhtal sem, kaj naj podvzamem v bodoče. Milena je odvihrala ven in pri srcu mi je bilo strašno tesno, saj sem vedel, da se nahaja v labilnem psihičnem stanju in da je postala odvisna od alkohola. Ure so nezadržno minevale. Bilo je že deset zvečer, a nje od nikoder. Naj pokličem policijo? Naj povprašam pri redkih prijateljih? Naj se sam odpravim na iskanje? Storil sem slednje. Usedel sem se v najinega Forda in zapeljal do najbližjega lokala. Zelo mi je bilo nerodno, ko sem stopil skozi vrata. Še nikoli nisem bil v takem lokalu, pa še ob tej nesrečni uri! Za šankom se je drenjalo nekaj mladcev in gledalo video, drugi so igrali pikado, parčki so se stiskali za pogosto razporejenimi mizicami. Dim v zraku bi lahko rezal. Iz zvočnikov je donela bučna glasba, da sem se spraševal, kako se obiskovalci sploh sporazumevajo. Stopil sem do točaja in ga vprašal, če se je pri njih zadrževala taka in taka gospa. "Gospa, ki je tolkla viskije drugega za drugim, blebetala o mucki, ki je noče ubogat, nato pa odšla z Džinijem?" Zmrzilo me je po vsem telesu, kajti po opisu zunanosti sem prepoznal svojo ženo. "Morda veste, kam sta odšla?" "Pojma nimam, v kakšen drug lokal mejbi....," se točaju z rdeče pobarvanimi lasmi in uhanom ni ljubilo odgovarjati. Brez pozdrava sem zdrvel na cesto. V rezko mrzli noči sem čez dvajset metrov v snegu opazil Milenin plašč. Nek nedefiniran obup mi je dal polet... Hitel sem naprej, za komaj ulovljivo intuicijo, dokler nisem spet uzrl razsvetljenega prostora, od koder je prodirala nasilna glasba. Vstopil sem.

Zagledal sem jo, mojo Mileno, kako je sedela za malo mizico. Čez rame jo je objemal neznan moški, drugi ji je položil roko na koleno. Poslušala sta jo, a Milena je govorila in govorila, se bebavo smejala, vmes jokala, pa spet govorila... Bluza se ji je odpela in okoli oči razmazalo senčilo. Denarnica je bila odprta in bankovci nemarno razsuti po mizi. Z naglim korakom sem stopil do nje. Tedaj me je opazila in zavreščala: "To je moj mož. To je moj zvesti, pokorni možiček." Zagrabil jo je histeričen krohot: "Vedno pazi name, že vse življenje. A danes ne bo, ne, danes ne." Neznanca sta me začela z zanimanjem opazovati. Bili sta dve navadni poulični barabi, ki imata čas za nočno posedanje v dvomljivih lokalih. Njun izraz je bil rahlo zadržan - nekje v kotičku možgan sta tehtala, kako nevaren sem v resnici - in obenem barabinsko porogljiv, kot bi hotela reči: "Prijateljček, saj smo na istem! Mi-dva sva od družbe zaničevana gangsterja, ti pa imaš za ženo pijanko." Z ostrim, močnim glasom, ki je pre-rezal hipno tišino kot nabrušeno rezilo, sem rekel: "Milena, greva domov." Začela se je hihitati: "Ne, ne grem, danes ne grem, danes že ne, pa me nesi, če me moreš, moj - ...suženj!" Moški, ki jo je držal čez rame,

Literarni natečaj "MLADIKE"

1. Revija Mladika razpisuje XXVIII. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.
2. Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo tipkanih izvodih (format A4) na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 15. DECEMBRA 1999. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani, ciklus poezije pa naj predstavlja samo izbor najboljših pesmi (največ deset).
3. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. profesor in kritik Martin Jevnikar, pisatelj Alojz Rebula, prevajalki in kritičarki prof. Diomira Fabjan – Bajc in prof. Ester Sferco ter odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.
4. Na razpolago so sledeče nagrade:

za črtico ali novelo:	
prva nagrada	500.000 lir
druga nagrada	300.000 lir
tretja nagrada	200.000 lir
za pesem ali ciklus pesmi:	
prva nagrada	200.000 lir
druga nagrada	150.000 lir
tretja nagrada	100.000 lir
5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku – Prešernovem dnevu – na javni prireditvi in po časopisju. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 2000. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerna za objavo.
Rokopisov ne vračamo!

jo je potegnil bliže k sebi. "Milena, prosim, pojdi z menoj," sem ponovil mehko, a enako neizprosno. Tedaj je začela vpiti: "Pusti me, pusti me pri miru, nikamor ne grem, ne grem nazaj, nikoli več nazaj v tisti najin dom, v dom brez moje bele mucke, nee, neee, neee!" Vstala je, se opotekla proti meni in jeknila: "Rekla sem ti: ne greem!" V tistem hipu ji je spodrsnilo na razmočenih tleh, kjer so puščali odtise blatni zimski čevlji. Padla je in z obrazom udarila po trdih ploščicah. Nekaj sekund je ležala tam in ni se dvignila. Bila je tako uboga, tako nemočna, da nisem zmozel korajže, da se sklonim do nje. Nisem vedel, če bom lahko nase prevzel vso njeno težo: ponore v njeni duši, napolnjene z najgrenkejšim pelinom, v blazino utišano ihtenje prečutih noči, materinsko drobovje z genskim zapisom deteta, ki je potovalo v nič... In spomnil sem se, kot bi tudi mene dohitela resnica v natočenem kozarcu: Valerija! Moja Valerija! O, kje je moja mala deklica? Zvilo me je v doslej nepriznani bolečini, ki je nisem mogel utišati z nobeno mislijo, v bolečini, ki me je pretrgala z močjo strele z neba: čemu sploh še živim? Kakšen smisel ima moje življenje brez nje, ki je odšla v nepravičnem vrstnem redu? Ni pojasnila, ni pojasnila. In ni pojasnila. V meni je odmevalo, se odbijalo od votlih sten telesa, to vprašanje brez odgovora. In On, ki odloča o pomenu našega trpljenja - neskladju hrepenenja in stvarnosti, edini stalnosti - me ni več prepričal, da se bom še kdaj srečal s svojo punčko... Zajokal sem, ampak jokal sem globoko v grlu, da se ni videlo. Jokal sem nazaj vase, tako kot že vse življenje, ker sem staromodni in vem, da moški ne smejo jokati. Malo pa tudi zato, ker se v današnjih časih več ne joka... A zdaj sem občutil, prvič v življenju, da sem, če sem kot drugi in kot so me naučili, scela sam.

Ležala je tam na umazanem podu, moja Milena, moja žena in edina oseba, ki mi je ostala, in ni kazala znakov življenja. Uzrl sem jo, kot bi bilo prvič, s toplino pričakovanja, pričakovanja bodočih časov - srečnih, srečnih. Tako gleda vsak zaljubljenec, to je v njegovi naravi. Bila je nova, drugačna, pregnetena v izraženi bolečini, razgrnjena kot odprta knjiga, ki jo moram prebrati. Milena, o moja Milena! Ti veš za vse skrivnosti, od nekdanj! Globoko v sebi jih čutiš, nosiš jih s seboj in skrbno varuješ, da so posvečene v odkritje ob najpomembnejših trenutkih. Ti veš za vstajenje potrebe po ljubezni, ki nas obuja v življenje in po kateri smo si enaki, jaz, ti, mi vsi, moja Milena. Enaka je naša vera! Hipno se je vse prevetrilo v meni in spet sem ti govoril začetno povest: kako si lepa v tem prahu, kako moja od vedno - ko se še nisva poznala, ko sva plesala v taktu zaljubljene serenade, ko si mi prvič podarila del sebe... Kako si lepa, moja Milena, ko si združena z menoj v razumevanju najinega joka, končanega pred največjim začetkom, ko lahko tiho zašepetam v pripovedovanje spletene besede, ki te bodo dvignile z bornih,

In memoriam

Prof. Nada Pertot

Ko sem se pred dobrimi petimi meseci na teh straneh s težkim srcem poslavljala od nekdanje sošolke Elvi Miklavec Slokar, še od daleč nisem sumila, da bom ne dolgo za tem žalovala za priljubljenim pisateljem Tomizzo. Nekje prav globoko v podzavesti me je pa tedaj presunilo: V tretje gre rado!

Potisnila sem to slutnjo, če mogoče, še globlje, ker bi jo sicer morala povezati z določenim imenom, z določeno drugo osebo.

Kot v potrditev veljavnosti ljudskih pregovorov me je pa sredi avgustovske vročine dohitela žalostna vest, da je preminila draga prof. Nada Pertot.

Uprla sem se misli, da bi ji napisala kaj v spomin, kot da bi mogla na ta način prestreči naravno zakonitost. A njena podoba se je vedno znova prebujala v meni, še toliko bolj intenzivno, ker sem se v duhu že pripravljala na letošnjo Drago in na vnovično snidenje, ko bi si - še posebno med nedeljskim kosilom - izmenjali misli in kritične premisleke v zvezi z našim jezikom, narodno zavednostjo in našo skupnostjo, pripadali kot sva obe tisti srčni Sloveniji, ki nas edina lahko vse združuje.

Vrzel, ki jo pušča za seboj, bodo lahko zapolnili le spomini na vsakoletna snidenja in pa globoka hvaležnost za njeno zavzeto delovanje v prid slovenske šole na Tržaškem ter še posebej za njeno velikodušno prizadevanje za ustanovitev slovenske klasične gimnazije, brez katere bi moje življenje prav gotovo ubralo drugačno pot.

Naj ji bo lahka domača zemlja!

Mirella Urdih Merku

blago tujih tal: "Talita kumi, talita kumi. Deklica, rečem ti, vstani." Šepetal sem jih in žrebal, molil na glas, molil jokaje in molil v smehu... ah, kaj govorim!

Milena je vstala, lepa skoraj kot svetnica, ki ne pušči navadnim, da jo onečastijo. Bila je presvetljena od notranje svetlobe in jaz sem vedel, da tej svetlobi v človeškem jeziku pravimo: ljubezen. Milo, kot zna samo ona, me je objela preko rame in odšla sva proti domu. Ljudje so se odmikali, glasba naju ni več dosegla. Bila je z menoj in jaz sem bil z njo.

Gospod, ki je milosten, mi bo odpustil, ker sem si vzel nekaj stavkov iz večnosti, da znova najdem svojo izgubljeno deklico. Gospod bo doumel, zakaj sem se v tistih svatbenih letih odločil zanjo...

Sončni mrk

Drago Štoka

Že skoro dva tedna nisem v dnevnem časopisju bral drugega kot o bližajočem se sončnem mrku. Da bo zadnji sončni mrk tega tisočletja, da bo naslednji šele čez osemdeset let, da bo očaral polovico ljudi tega sveta, da moramo imeti močno zaščitena očala, če nočemo priti ob vid, ko bomo zijali v sonce...

Sklenil sem, da ne bom sledil vsem tem priporočilom, zato si tudi nisem nabavil naočnikov, da bi z njimi lahko mirno buljil v sonce, pa ne zato, da bi ne trosil denarja brez potrebe, ampak zgolj zato, ker me res ni mikalo biti v družbi milijardne množice, ki od severa do juga, od vzhoda do zahoda celi dve uri strmi v nebo in to naravnost v sonce.

Ko je luna začela plaho stopati med sonce in zemljo in povzročati tako težko pričakovani mrk, sem bil po opravih v Trstu. Na Korzu sem videval ljudi, ki so se ustavljali sredi ulice in nepremično zrlji v nebo. Zamikalo me je, da bi tudi jaz tako storil, pa seveda nisem v nobeni trgovini našel očal. In tako sem dokončno opustil namero, ki je pravzaprav nikdar ni bilo v meni, spremljati skoro dve uri trajajoči potek sončnega mrka.

Pa se ustavim na Opčinah, da si pri bencinski črpalki natankam bencina. Uslužbenec daje na razpolago masko, ki jo uporabljajo pri delu varilci, vsem klientom, ki so si želeli zreti v nebo. Podlegel sem skušnjavi in tudi sam za nekaj trenutkov gledal v sonce. Kar pol sonca je v tistem hipu nagajiva luna že poskrila. Uslužbencu sem se zahvalil za prijaznost in hitel domov, da ne bo psička sama v strahu pred nenavadnim naravnim pojavom.

Doma sem točno ob času največjega vidnega mrka pri nas, kar petindevetdeset odstotnega, so napovedali strokovnjaki.

Na dvorišču psičke in mucke nikjer, v skrbeh sem za njiju. Posebno za Lili, ki je vedno vsa nemirna že ob navadnem grmenju, kaj šele ob nevihti in toči.

Na vrtu je vse mirno in tiho, polmrak je objel vsa drevesa, posebno visoko smreko in široki macesen. Burja, ki je bila prej le rahlo zaznavna, je začela vse bolj skrivnostno naraščati. Veje so se na smreki in na mladi lipi začele upogibati in plesati v ritmu valčka in polke. Ptički so povsem utihneli, metuljčki, ki so še malo prej plesali okrog cvetočega grma, so izginili neznano kam. Začelo me je rahlo zebsti.

Vrt okrog hiše je zadihal v vsej svoji umirjenosti in blagohotni spokojnosti. Tudi sosedje so bili vsi tiho,

nikjer ni bilo po radiu ali televiziji slišati kake popevke ali močnejše glasbe. Nas vse je objela lepa, skoro čudežna tihota, ki se mi je zdela že nadnaravna, nemogoča, pravljicična. V tako lepem miru moj vrt še ni bil vseh teh skoro dvajset let, kar bivam na Opčinah.

Pokličem bolj potihlo Lili v skrbeh, da ji ne bi bilo preveč hudo; pa tudi Pufi pokličem. Po dolgem času se Lili le javi, Pufi pa ne. Psička je vsa iz sebe, maha z repom na levo in desno, ima ušesi visoko dvignjeni, občasno zatuli, se smili sama sebi. Pobožam jo in ji dajem prepotrebne korajže. Še slabše je, začne cviliti. Moram jo spustiti v hišo, kjer se pod mizo v kuhinji, ki je medtem postala vsa mračna kot v poznojesenskih popoldnevih, umiri. Mucke pa še vedno nikjer!

Blaženi mir in skrivnostni somrak sta v meni in okrog mene.

Čez dobre pol ure začne sonce spet pridobivati svojo svetlobo in moč.

In narava se z njim začne spet prebujati. Najprej začno vzletavati okrog cvetočega grma metuljčki, potem slišim zaenkrat še bolj plaho petje ptičkov, nato postajajo sosedje vse bolj glasni, končno začno pri sosedih in drugje otroci veselo in zmagoslavni kričati.

V vas se je vrnilo normalno življenje. Žal mi je, da ni sončni mrk trajal še dlje, vsaj še kako urico, zaradi miru, ki ga je prinesel, zaradi skrivnostnega vzdušja, s katerim nas je obdal.

Lili ni bila nič več nestrpna in v strahu: kar pogumna je začela postajati, normalno jesti, hlastno piti mrzlo vodo na balkonu.

Pufi pa, kljub klicem, še vedno ni bilo od nikoder. Šele čez čas se priplazi na vrt, čudno se me izogibajoč in v daljšem ovinku hiteč naravnost pod oreh na desni strani dvorišča. Približam se ji, da bi jo potolažil, a opazim, da ima v gobčku nekaj, kar se je zvijalo in hotelo od nje: bila je miška, ki jo je Pufi, misleč, da je že noč, ulovila na sosedovem vrtu. S skrajnim naporom sem Pufi ulovil in osvobodil miško, ki je vsa zadovoljna in hvaležna spet stekla na sosedovo dvorišče.

Tako je bilo sončnega mrka, zadnjega v tem tisočletju, konec: sonce je zopet zažarelo v vsej svoji polnosti, mogočnosti in lepoti!

Meni pa je bilo otožno pri srcu, ker sem ugotovil, da ne bom dočakal več nobenega sončnega mrka v svojem življenju.

Draga 99

Tudi letošnji študijski dnevi Draga so odmevali v slovenskem prostoru kot vsako leto. En tak odmev objavljamo na naslednji strani. Na tem mestu prinašamo nekaj fotografskih posnetkov, ki jih je v svoj objektiv ujel D. Križmančič: 1 sodelavci pri okrogli mizi o prihodnosti slovenske manjšine v Italiji: M. Štavar, B. Susič, P. Černic, M. Bufon in voditeljica N. Zaghet; 2 prof. Bojan Pavletič ob 130-letnici tržaškega Sokola; 3 pogled na udeležence v dvorani; 4 dr. Vasko Simoniti o deviacijah v preteklosti; 5 pozdrav predsednika slovenskega parlamenta dr. Janeza Podobnika; 6 mag. Matija Ogrin o Slomšku v današnjem slovenskem trenutku.

Slomšek v našem času

Frane Goljevšček

Veliko bolečine se je vame nakapljalo v treh dneh na študijskih dnevih Draga 99 na Opčinah pri Trstu. Z močno ostrino so se tam ponavljale pripovedi o nedržavotvornosti in o nizki nacionalni zavesti Slovencev danes, kar postaja za ta maloštevilni narod vedno bolj alarmantna resnica.

Na študijskih dnevih je bilo izrečeno in poudarjeno spoznanje o šibkosti slovenskega narodnostnega značaja in bilo je tipanje za potmi iz tega stanja in iskanje volje, da bi se podali na te še nedorečene poti. (Zato pa se tudi imenujejo "študijski" dnevi!)

Naslov teme zadnjega dne je bil "Slomšek in vprašanje sodobne slovenske kulture". Podnaslovi pa so bili "Kakšno je danes razmerje med krščanstvom in slovenstvom?" in "Kakšno je razmerje med občjo in visoko kulturo?"

Bolj kot odgovori na ta vprašanja, je v meni ključevala misel, katera so tista sporočila Antona Martina Slomška, ki bi jih morali danes izpostavljati, če bi želeli odpraviti tisti segment negativne identitete, ki je dopuščal, in še dopušča, da slovenskemu narodu počasi odteka živa kri.

Razmerje med krščanstvom in slovenstvom, mislim, da se od takrat do danes ni drastično spremenilo, sploh pa, če se poudari čas pred prvo svetovno vojno, ko smo živeli pod versko trdnim cesarstvom in slovensko relativno enotnostjo. Procent vernih se najbrž ni veliko spremenil, saj danes kažejo ankete, da je okoli 80% in čez vernih med Slovenci. Da je način izražanja in osebnega pristopa k verskim dolžnostim in zavezam drugačen kot je bil, pa gotovo ni kriv bivši partijski sistem, ampak nov liberalni čas, ki je enako preplaval vso Evropo. Zato sem prepričan, da komunistični režim ni prekinil z versko tradicijo, ampak da je ta po letu 1990 nadaljevala pot, ki jo je hodila pred vojno.

Prav tako se mi zdi, da je razmerje med občjo in visoko kulturo ohranjeno v tistem ravnotežju, kot je bilo. Ta občja kultura je bila v komunističnem času celo varovana kultura, privilegirana v primerjavi z visoko kulturo, politično podprta kot kultura "širokih socialističnih mas". Soc-realistične vsebine, ki so se "favorizirale" v tistem času, niso spremenile hotenja po živahni občji ljudski kulturi. Slomškovim ponarodelim pesmim "En hribček bom kupil... pridi v gorco k nam, smo dobre volje tam" se danes enakovredno pojejo "V dolini tihi je vasica mala... še en glažek ju, hu, hu, pa jo bom pobral domu".

Torej, moja pozornost ob teh razpravah je bila obrnjena bolj k razmišljanju o Slomšku in slovenstvu, o njegovih spoznanjih o nacionalni zavesti in njegovih naporih, da bi jo intenzivno prebujal. In mislim, da je bilo prav to "prebujanje" nacionalne zavesti Slomškova "preokupacija" in da je prav to "prebujanje" za današnji slovenski čas najbolj aktualno.

Slomškovo gandijevstvo je bilo v tistem času in v okviru cerkveno-cesarskih krogov, v katerih je Slomšek deloval, edina možna oblika delovanja v smeri iskanja določenih sprememb. Prenos škofije v Maribor je bilo dolgo, naporno in vztrajno prepričevanje in trkanje na vrata papeža in cesarja. Slomšek je sledil naravnemu redu evolucije v pravem času. Ta zakonitost evolucije pa se je nalomila pri vprašanju Koroške, kajti v proces evolucije, ki ga je Slomšek spodbujeval, je stopil interes velesil. V nastopih govornikov ni bilo slišati o razlogih, zakaj mu ni uspelo vključiti v svojo škofijo tudi Koroške, čeprav je bilo to nacionalno zaokroženo ozemlje. Je bilo gandijevstvo prešibko za trdi nemški ekspanzionizem? Gotovo. Za Koroško bi bila potrebna Maistrova poteza. Želim poudariti to, da je v določenih okoliščinah "dovoljeno tudi več, kot okoliščine svetujejo". S tem se na nek način zoperstavljam Slomškovega načela počasnega in vztrajnega delovanja tam, kjer čas zahteva drugače, kot okoliščine svetujejo.

Zato trdim, da je Slomškovo izročilo za današnji čas v prvi vrsti njegova skrb za utrjevanje nacionalne zavesti, ki je bila, kot pravim, njegovo poglavitno delo v narodno-vzgojnem smislu in v skrbi ohranjanja slovenskega jezika.

Jezik je bistveni element nacionalne identitete, ki se v primeru Slovenije skoraj v celoti pokriva z državo. Slovenski jezik je bil v zadnjih petsto letih nenehno in zelo nevarno ogrožen, predvsem z nemškimi poskusi prodora proti jugu. Vendar nikoli ni bil jezik izpostavljen takšnim nevarnostim, kot bo z vključitvijo v Evropsko skupnost. Če nas bo ta sprejela prezgodaj, z upogljivo hrbtnico, s premalo utrjenim državotvornim in nacionalnim čutom, bo za slovenski narod pogubno. V sodobnem času, ko skorajda ni več pravega podeželja, ki je vedno trmasto konservativno vzdrževalo svoja narečja in s tem slovenski jezik, je nevarnost razlitja te zlahkne vsebine med druge močnejše splošno razširjene in splošno uporabne jezike. Slovenci smo v stikih z močnejšimi narodi vedno podlegali skušnjavi prilagajanja velikim. Radi smo govorili v njihovem

⇒

Ko v kimavcu zakima dan in se sesede

Bruna Pertot

Kako se je sesedel, ta naš zemski dan, kmalu potem po Nebovzeti. Nekega jutra, na lepem, ni bil več kakor prej, tako avgustovsko žareč, tako neskončno dolg, kot da je sonce pribito na nebo in se ne kane premakniti.

Pričelo se mu je muditi in čim je sonce vrglo ognjen klicaj preko zaliva in potonilo, se je ulegel v mehko belkastega mrča, ki se je pričel valiti od juga, gor po morju. Pritlikavi in podnevi nevidni svetilniček na dnu obale je brž razprl zelenkasto oko in pričel mežikati po vodi. To se je še malo prej dogajalo pozno, zelo pozno zvečer. A ko ne bi on pošiljal svojih zelenih svetlobnih valov, bi jadra v mrču ne vedela ne kod ne kam. Toda na čolnu ni bilo več tako toplo gugajoče in od vode, ki je ležala brezbarvna in negibna, je velo mokro in hladno in se lepilo na kožo.

Nenadoma nič več ležanja v travi v objemu zemlje, ki izžareva v dnevnu nakopičeno toploto tja do treh ponoči, kresnice so ugasnile svoje lučke in šle, vsi zvezdni utrinki so se izgubili spet v vesolju in velike vonjave velikih dišavnic pomladi in poletja so izhlapele. In dan se je skrčil. Nепreklicno. To je pomenilo: "Pojdite v miru, poletje je končano."

In mi smo šli, kako pa, čeprav ne v miru, naprej po tirnici okoli sonca, naravnost novim poletjem v objem. Vmes bodo še jeseni, zime in pomladi kakor vedno in

kot je prav, in kako je prav, da nimamo moči nad časi in se ne moremo vtikati v stvari vremena in neba, sicer bi imeli vedno tisto vreme in tisti letni čas, ki bi prijali izprijencem in mogočnejšem sveta.

Zato je dan, potem ko se je zleknil v belkast mrč, ležal prav dolgo v jutro in mrak se je vlekel in vlekel in ptice v gnezdih so molčale in spale. Se je že zdelo, da ne bo vstal, ko se je v ključavnici neba nekaj premaknilo in zasvetilo in v trenutku je bil nad zemljo en sam sijaj. Ne več neznosno žgoče žarenje, temveč ena sama razlita milina.

To je september, kimavec, čas ko sta svetniška Joachim in Ana čakala in pričakala prihod obljubljenega in prerokovane hčerke Device, rojene v znamenju Device, postavljene v večne čase za unikum veselja. Toda zemlja je bila po dolgotrajni žeji in suši osirotela in skoraj prazna, v boju za preživetje so se cvetice in trave stisnile v drobno cvetje in listje, ker velikega ni bilo več mogoče napajati z vodo. Mnoge so usahnile, a kar je bilo živega, je gledalo v nebo.

Nekega večera se je v jasnino postavil tih, motreč oblak. En sam in droben. Toda oblak, kaj veš, če je samo nedolžen, lep oblak. Nekoč je lebdel nad skrinjo zaveze in zastiral prisotnost Najvišjega, morda pa to počne še danes, saj kje da je skrivnostna skrinja, je zvesto čuvana skrivnost.

Slomšek v našem času

jeziku, da bi dajali vtis velikih. Zato je državotvorno organiziranim državam uspelo spreminjati slovensko identiteto, če so znali uporabljati za to spreminjanje primeren način.

Omenil bom samo nekaj kapelj grenkobe z Drage, ki se nanašajo na to vsebino. Slovenske šole okrog Trsta se danes zapirajo. Na tem območju so se ustanovljale slovenske šole nekaj desetletij pred italijanskimi. Že pred prvo svetovno vojno se je na Tržaškem dogajalo, da so slovenski starši vpisovali svoje otroke v italijanske šole. (To se dogaja danes tudi v slovenski Istri, da so v italijanskih vrtec in šolah otroci slovenskih staršev.) V času, ki je samo za dve generaciji nazaj, so za Sokolski shod na Opčinah plapolale po celi vasi slovenske zastave, nekatere dolge od oken do tal. Ta-

krat se je zbralo 15000 ljudi iz avstro-ogrškega cesarstva. (V času študijskih dni sem šel po vasi Opčine in nisem našel človeka, ki bi z menoj spregovoril slovensko besedo.) Slomšek je v svojem času ostro obsojal nemškutarstvo (Slovenci, ki so se ponemčili).

Sokoli so imeli v svojih programih narodnostno vzgojo. Danes Sokolov ni več.

Bojazen o usodi slovenskega naroda, ki na robovih izginja, je utemeljena. Bojazen je utemeljena, ker se za duhovnost tega naroda premalo napravi.

Letošnja Draga je o tem spregovorila. Sporočilo letošnjih študijskih dni na Opčinah bi moralo biti sledeče. Če je bilo poslanstvo Drage do 90. leta prebujanje demokracije in pluralizma v Sloveniji, bi moralo biti njeno poslanstvo po 90. letu prebujanje nacionalne zavezi in državotvornosti Slovencev na eni in drugi strani.

Punica granatum - Granatovec

Tudi vesoljni potop in za tem vsi veliki in majhni potopi sveta so se rodili morda iz malega in nedolžnega oblaka.

Toda motreči oblček je spustil tri kapljice na vrtnico pod seboj in šel. Nastopila je septembrska noč, prozorna in čista in zaživel so Kasiopeja, Andromeda, Perzej in četverokotni Pegaz, prižgalo se je oranžno Bikovo oko v ozvezdju Bika in Venera, Večernica, se je preimenovala v Ju-

tranjico in sijala kakor nikdar prej.

Šele okoli Žalostne Matere božje, enkrat, so se pričeli zbirati pravi oblaki, beli in sivi, kobaltni in črni, z zlatom obrobljeni, kopasti, kodrasti in podolgovati, s podobo človeka in neverjetnih živali; strašili so po nebu, grozili in obetali.

“Daj, daj!” je hrepeneče pogledal navzgor, kdor je bil pravkar sejal za zimo. Ljudje so iskali dežnike in zapirali okna. Pravzaprav nihče ni vedel, kaj bi, ker je s polovice neba sijalo oslepljajoče prvo jutranje sonce. Tedaj so se odprle zatvornice neba in se je usulo.

Za češnjo debele kaplje so šumele kot reka in v vsaki posebej se je lesketalo majhno majhno sonce. V tej igri luči in šumenja se je manjši oblak pognal na vodo za potičem, jo dvignil k sebi, jo zavrtel in nesel

s sabo v nebo. Morje se je zapenilo, kot da ima iz globin prilesti mitična pošast, nato sta se voda in zrak združila v eno in zaplesala v vrtoglavem vrtincu, ki se je lesketal kakor kristal. Nad Miramarski grad se je postavila mavrica in vse je obstalo na meji resničnosti in sanj.

“Kakšna lepota, kakšna priredba!” je vzkliknil Robert in stekel po svojo črno škatlo ter ujel vanjo to enkratno čudo.

Ljudje, ki so videli, so vzničeno vzklikali: “Si videl? Si videla? Nikoli kaj takega!”

Toda, kot ponavadi, bilo je veliko poklicanih, da se ozrejo v nebo, a malo izvoljenih, ki jim je uspelo videti. Pisana množica utrujenih zdravnikov, zaskrbljenih študentov in jeznih advokatov, hitečih po mestnih ulicah, je gledala v tla in ni videla nič.

Med izvoljenci, ki so videli vse, pa je bil priletni in malokomu znani Albert, ki je lovil ribe in z nogami bingljaj v še topli vodi: “Ah ah, kakšen umetnik, kakšen umetnik, ta naš Vsemogočni!” je pozabil na trnek in lov. “Bogve, bogve, če bo kdo to posnel! Bogve, kdaj bo kaj takega spet, morda sploh nikoli, morda čez sto let! O, ko bi znal napisati pesem!” je obžaloval, ne da bi se zavedel, da jo je pravkar izgovoril. Toda v trenutku je bilo vse končano in pričel se je čisto navaden dan.

Tako. Zvezdoslovec, gospod Herschel, je imel še enkrat svoj prav, kaj bi ne, saj je iznašel ključ do zamotanih ugank tistih sil, ki prinašajo deževna in sončna vremena. Ta ključ je po vsej verjetnosti luna in, čim bliže polnoči se luna izpremeni, tem več je lepih, sončnih dni, če pa se luna krog poldneva preobleče, z lepim vremenom ne bo dosti sreče.

Morda je znanstveniku to misel o luninih menah navdihnil planet Uran, ki ga je odkril pred približno sto leti in to ni nič čudno, ko pa kroži okoli njega cela čreda malih bledih lun. O, noči, kjer petnajst lun vzhaja, plava po nebu in zahaja, le komu ne bi prinesle navdihla!

In vrtnarjeva pesem? Potem ko je moča namočila zemljo in so na novo ozelenele trave, je priplavala od neznano kod; a brž se ji je pridružila druga, prešerna in vesela: bila je vinogradnikova pesem. Potem sta se prepletali ena z drugo, saj je bil že september in trte so šle v zorenje. V mraku so murni udarili na strune in potem brenkali in peli cele noči. Prerajane vrtnice in kapucinke so doživele svojo novo malo pomlad in so o Gabrijelu, Mihaelu in Rafaelu sijale globlje in lepše kot v maju.

Toda vinogradi so se počasi praznili, na bledečih granatovcih se že pozibavajo in pokajo škrlatna jabolka in v bregu že zorijo oljke. Od zborov murnov je ostal en sam in njegov solo je še komaj slišen. Dan je zakimal med trtami, ki rumenijo. Vsak čas se bo sesedel.

V spomin Mitji Grudnu

Spominski nagovor na Dragi 1999

Dušan Pertot

Dragi prijatelji,
26. julija letos je nenadoma preminul Mitja Gruden, nabrežinski rojak iz slovite nabrežinske skupine Grudnov, ki nam je dala že več izrednih osebnosti. Njegovo znanstveno delovanje, zgodba njegovega življenja in njegova človeška vrednost nam nalagajo dolžnost, da cenimo in ohranimo njegov spomin.

Zato mi dovolite, da v okviru Drage spregovorim o njem.

Življenjska usoda Mitje Grudna je naravnost emblematična, značilna za usodo slovenske družine na Tržaškem in to tako pred vojno, kakor tudi med vojno in po njej.

Oče, Franc Gruden, je bil zdravnik. Mitja se je rodil leta 1930 v Trstu. Že ime Gruden nam pove, da je bila družina iz Nabrežine, kjer je bil pesnik Igo Gruden njegov stric. Tako je Mitja začel svoje otroštvo v Nabrežini, a že v starosti komaj dveh let je s starši moral na pot. Fašistični režim je preganjal njegovega očeta, mu vzel premoženje, prepovedal delovanje v zdravniškem poklicu in ga prisilil k izselitvi. Družina se je preselila na Dunaj in nato v Beograd. Med vojno, to je leta 1941, se je mati z enajstletnim Mitjo in dvema drugima otrokoma umaknila v Ljubljano. Oče ni mogel za njimi, ker ni smel na italijansko zasedbeno ozemlje.

Mitja je v Ljubljani obiskoval klasično gimnazijo. Ob koncu vojne je bil v Trstu, kjer je nadaljeval s študijem. Že leta 1946 se je vrnil k staršem v Jugoslavijo, kjer se je priključil tedanji legalno priznani opozicijski Demokratski stranki Milana Grola. V svojem idealizmu je tudi ustanovil opozicijsko mladinsko skupino.

Toda režim tedanje diktature je s pomočjo vtihotapljenih vohunov o tem kaj kmalu izvedel. Mitjo so aretirali in postavili pred sodišče, kjer je bil obsojen na dvanajst let zapor - in to kot mladoletnik, saj mu je bilo komaj osemnajst let. Zaradi mladoletnosti mu je bila kazen kasneje znižana na osem let, ostali pa sta v veljavi doživljenjska prepoved političnega udejstvovanja in prepoved, da bi kjerkoli dobil vodilno mesto.

Mitja Gruden je bil zaprt v prosluli kaznilnici v Sremski Mitrovici, kjer so ga po petih in pol leta izpustili, a z omejitvijo, da je smel bivati samo v Ljubljani, tako da ni smel iz mesta brez policijskega dovoljenja.

“Ti streti me moreš, potreti nikdar, usode sovražne besneči vihar.”

Te Aškerčeve besede nam pridejo na misel, če pregledujemo Mitjevo naslednje življenje. Z njemu lastno

energijo se je vrgel na študij psihologije, katerega je dokončal leta 1962. V tem času mu je bilo priznano italijansko državljanstvo, zato pa so ga oblasti v Ljubljani prisilile, da se je moral odpovedati tedanjemu jugoslovanskemu državljanstvu. Tako je prišlo do grotesknega položaja, ki pa tedaj ni bil redek: Mitja v Ljubljani ni mogel dobiti zaposlitve univerzitetnega asistenta, ker ni imel državljanstva. Vrnil se je v Trst, tu pa zanj tudi ni bilo zaposlitve, ker mu niso priznavali jugoslovanske diplome.

A prav v onem času se je začelo drugo, srečnejše obdobje Mitjevega življenja. Njegovo strokovno znanje v psihiatriji je bilo tako veliko, da je dobil ponudbo slovite psihiatrične klinike Waldau v Bernu. Ponudbo je sprejel, odšel v Švico in se na tej kliniki uveljavil kot klinični psiholog in specialist za psihoterapijo in psihodiagnostiko. Posvetil se je tudi preučevanju agresivnosti in terapiji mladostnikov, odvisnih od mamil. Leta 1977 je doktoriral na univerzi v Ljubljani z disertacijo “Uživanje v abstraktni umetnosti”.

Od tedaj se je intenzivno ukvarjal z novim področjem: s psihologijo umetnosti. Na ljubljanski univerzi je leta 1987 dobil naziv izrednega profesorja. Njegovo znanstveno delo se je odražalo tudi v predavanjih, ki jih je imel marsikod v inozemstvu.

Tako je Mitja Gruden nadvse častno zastopal Slovence po svetu.

Svoje bernsko razdobje je Mitja imenoval “zlati dobo svojega življenja”, saj je bil visoko cenjen in spoštovan. V Bernu se je poročil in si ustvaril dom.

Pri tem ni nikdar pozabil na Slovenijo in Slovence. Bil je predsednik Svetovnega slovenskega kongresa za Švico in Liechtenstein in je pozorno spremljal in doživljal delovanje švicarskih Slovencev.

In Mitja kot človek? Njegov študijski kolega Vid Pečjak je zapisal o njem: “Mitja Gruden je bil ena od redkih oseb, za katere lahko rečemo, da ni nikoli in nikomur storil nič slabega. Bil je nepopravljiv optimist, izjemno družaben in vedno pripravljen pomagati drugim.”

Njegova želja je bila, da bi bil pokopan v Sloveniji, kar se bo zgodilo. Poslednje bivališče bo imel v Borovnici, v bližini svoje ljubljene stare mame. Druga želja pa je bila, da bi mu bilo priznano slovensko državljanstvo, saj se nekdanjemu jugoslovanskemu državljanstvu ni odpovedal prostovoljno, temveč je bil k temu prisiljen.

Mitja Gruden! Če sedaj mislimo nate, smo ponosni in smo ganjeni. Ponosni zato, ker si kot znanstvenik ponesel slovensko ime po svetu - ganjeni pa smo ob tvoji človeški vrednosti in dobroti. Bodi ti slovenska zemljica lahka, Mitja.

Franc Vidrih

Iz spominov primorskega padalca (III. del)

V tej številki Mladike objavljamo še zadnje nadaljevanje spominov primorskega padalca Franca Vidriha, ki je v prejšnjem besedilu opisal, kako je prišel v britansko ujetništvo v Afriki, nato pa v jugoslovanski gardni bataljon ter med padalce skupine ISLD. Po vežbanju je bilo določeno, da z Alojzom Širco odpotuje v domovino kot član misije Vrabc.

ij

Odhod

Prišel je dan slovesa. 8. 8. 1943 sva se odpeljala z vlakom iz Kaira v Derno. V Dorni so se nama pridružili še trije tovariši, ki pa jih jaz nisem poznal.⁽⁴⁾ Pripovedovali so nama, da so specializirani za uporabljanje eksploziva.

14. 8. 1943

Tega dne zvečer naju prepeljejo na letališče, kjer nas je prevzel vojak iz posadke, ki je bil zadolžen, da je skrbel, kdaj bi bilo treba izskočiti iz letala.

Na letališču smo se prerekali, kdo bo prvi na vrsti, kar pa nihče ni hotel biti, zato je odgovorni sam od sebe

Na sliki iz Egipta (julij 1943) Franc Vidrih čepi spredaj, za njim stojijo od leve Zoro Pišot, Josip Dolenc in Alojz Širca.

določil mene. Med tem časom so mehaniki in piloti pripravljali letalo, preizkušali so motorje in polnili rezervoarje.

Točno ob 19. uri se je letalo pričelo premikati; pomikalo se je po zasilni, in ne betonski pisti. Pričelo se je dvigati vedno više in više. Za srečno pot so nam dali sladkega čaja in žvečilni gumi. Toda s Širco sva si, kot Slovenca, preskrbela nekaj drugega, čeravno je bilo strogo prepovedano. Smatrala sva, da ima čaj premalo energije v sebi. Približno nad mestom Bari, tako so povedali piloti, je bilo letalo poškodovano, ker smo bili napadeni s protiletalskim topništvom. Vrnili smo se nazaj v bazo.

Da ne pozabim, letalo je bilo zelo veliko, bilo je zgrajeno za bombardiranje ali pa za prevoz vojaškega materiala, bilo je štirimotorno, imenovano: liberator.

15. 8. 1943

Polet ob 19. uri. Približno eno uro smo že bili v zraku, ko je en motor pričel nekam čudno ropotati, pilot je ugotovil, da je pokvarjen, zato smo se vrnili nazaj v bazo.

Na začetku sem pozabil zapisati, da je bilo dogovorjeno, pa so nas tudi o tem obvestili, da nas na kraju pristanka pričakuje partizanska edinica.

16. 8. 1943

Ker zaradi naše zamude niso bili prepričani, da partizani še vedno čakajo, je bilo nujno, da se prek veze prepričajo, kakšna je situacija, zato so za en dan odložili polet in smo čakali novega obvestila. S tem čakanjem smo postali nervozni in nestrpni. Na večer nas obvestijo, da naslednji dan zopet odrinemo, da je pri nas vse v redu ter da nas še vedno čakajo na kraju pristanka, za katerega še vedno nismo nič vedeli, se pravi, da gremo v neznanu.

17. 8. 1943

Zopet nas pripeljejo na letališče, kjer čakamo na odhod, toda ta večer nismo bili tako razpoloženi in brezskrbni kakor prvi dan.

Prvi in drugi dan je odpeljalo samo po eno letalo, ta dan so pa pripravljali bombnike in lovce. Vsa letala so preizkušali, hrumelo je na letališču tako, da je kar gluše-

lo. Med čakanjem sem opazoval, kako so letala polnili z gorivom in bombami, zgledalo je, da pripravljajo eskadriljo za bombardiranje. Nam dodeljenemu letalu so pripenjali kontejnerje, kjer je bila spravljena naša in partizanom namenjena oprema in orožje. Na poti do pristanka smo bili oboroženi vsak z dvema pištolama in nekaj naboji. Piloti in posadka našega letala in posadke ostalih so se objemali in pozdravljali, morda zadnjič na tem svetu. Tudi meni je srce nekam čudno utripalo, ko sem se povzpental v ogromni trup letala z mislijo, da zadnjič stopam po zemlji, čeprav je to Afrika.

Odleteli smo ob 19. uri, kakor vsakokrat poprej. Vsak izmed nas je bil zatopljen v samega sebe, nobenega pogovora, obrazi nekako prepadeni.

Šele ko smo bili na poti že 4 ure, nam je eden iz posadke povedal, kje bomo pristali. Ko je navedel področje Nanosa, kapelo sv. Hieronima, sem se temu začudil, kajti po moji presoji ta teren ni bil pripraven za tak pri-

znak "Skoči!" se je zdrsnilo skozi odprtino v od meseca obsijano globino.

Ko priletimo na kraj dogovorjenega pristanka, ni bilo nobenega sledu o kakšnem ognju, niti katerem koli znaku. Tedaj so nastale nove skrbi in živčna napetost. Ker znakov ni bilo, je pilot usmeril letalo proti gozdu in nato nad gozdom z namenom, da se vrnemo nazaj v Derno. Med poletom naenkrat zagledajo pod seboj ognje in nas takoj obvestijo, da smo verjetno dospeli na kraj pristanka. Ko je posadka preverila znake, so ugotovili, da so po dogovoru točni. Pričele so se priprave, da zapustimo letalo. Najprej so odvrgli ves tovor, nato smo sledili mi. Bil sem prvi na vrsti, toda z menoj so bile težave, že zaradi tega, ker nismo skočili na Nanosu. Prepričan sem bil, da so Italijani zavohali naš prihod.

Ko sem sedel na klopi in čakal, da dobim ukaz za skok, so me spreletavale misli, da so gotovo spodaj Italijani.

Še bolj me je zbegalo, ko sem skozi odprtino pod seboj videl ognje, inštruktor pa ni dal ukaza za start. Bil sem še bolj zbeگان. Ponovno naredi pilot nekaj krogov in zopet nič, tedaj mi ponovno šine v glavo prepričanje, da so spodaj Italijani in da pobirajo odvržene stvari.

Postal sem tako zbeگان, da sem zgubil vso prisotnost, bil sem popolnoma odsoten, tako da sem preslišal povelje: "Skoči!" Nisem videl ne zelene in ne rdeče luči, znamenji "Pripravi se!" in "Skoči!". V hipu me inštruktor udari po rami ter me potisne skozi odprtino.

Ko sem se zavedel, sem ugotovil, da sem sam v zraku, nikjer nisem videl ostalih. Letalo se je oddaljevalo, jaz opazujem, kaj je pod menoj, ognji so bili že daleč od mene oziroma sem se jaz oddaljeval od njih. Mesec je svetil z vso svojo svetlobo, bilo je skoraj kakor podnevi. Imel sem zaradi zamude tako smolo, da me je veter zanašal vedno bolj stran od ognjev. Nič si nisem mogel pomagati, vdal sem se v usodo - bo, kar bo.

Pod seboj sem opazil, da je kraj poraščen, nisem pa mogel ugotoviti, ali je visoki gozd ali samo grmovje, kajti če se pod seboj ugotovi, da je gozd, je treba z rokami zaščititi oči, da ne pride do oslepljenja zaradi polomljenih vej. Toda jaz sem prepozno ugotovil, da padam v gozd. Šele ko sem začutil lomljenje vej, sem vedel, kam padam. Naenkrat se ustavim, ker sem obvisel nekaj metrov nad zemljo, in to brez najmanjše praske. Osvobodim se padala ter skočim. Ker je bila strmina, sem nekaj časa drsel navzdol. Vrnem se počasi nazaj do visečega padala, se usedem in pripravim pištoli ter popijem požirek whiskyja, ki sem ga imel pri sebi. Razmišljam, kam naj se obrnem. Takrat sem opazil, da se nekaj premika po grmovju, pograbim pištoli in skočim pokonci. Naperim orožje in vprašam, kdo je. Oglasil se je ženski glas, jaz sem kar odrevenel, nisem vedel, da so tudi ženske v partizanih. Nato je ženska rekla: "Jaz sem tovarišica Nataša in iščem tovariša, ki je padel s padalom," pa sva se dogovorila, da sem jaz tisti. Zanimala se je, če sem kaj poškodovan, odgovorim, da je z menoj vse v redu, le padalo da je ostalo na drevesu. Nič zato, reče, pridejo tovariši in bodo padalo spravili dol. Nato odide. Kasneje sem zvedel, da ja Nataša doma iz Slapa pri Vipavi.

Čakam, da kdo pride, minute so se mi zdele dolge kakor ure. Zopet se mi je vrinila v glavo misel, da je žen-

Alojz Širca 31. julija 1943 v Kairu.

stane. Leteli smo stalno nad Jadranskim morjem, izogibali smo se kopnega vse dotlej, dokler nismo prispeli v bližino Trsta oziroma nad Trst.

Tedaj nam je bilo ukazano, da si nadenemo padala. Takrat pa me je stisnilo, kajti v istem času smo se že bližali mojemu rojstnemu kraju. Kakšni občutki, bom ostal živ? Bom kdaj videl svoje domače? Sama vprašanja brez odgovora. Že smo nad Vipavsko dolino, luna je polna, iz letala se je videlo skoraj kakor podnevi. Videl sem, kako smo preleteli Št. Vid, koj nato smo že nad Nanosom. Bližamo se kraju pristanka.

Od vsega začetka poleta me je motila ena stvar: na tečaju sem bil navajen skočiti skozi vrata, pri tem letalu pa je bila na spodnjem delu trupa luknja, to mi je delalo precej skrbi. Pri tem načinu se je sedelo na klopi, na

ska šla po Italijane. To me je vrglo na noge in mahnil sem jo po strmini navzgor.

Po naporni hoji prispem na vrh. Bil sem prepričan, da me je prineslo čez hrib, zato so me motili glasovi, ki so prihajali z moje desne strani. Bal sem se, da so ti glasovi Italijanov, ki nas iščejo.

Na vrhu hriba nekaj časa razmišljam, kaj ukreniti. Naposled se odločim, da grem tja, kjer so ljudje. Če so prijatelji, bo lepo, če pa je sovražnik, sem se odločil, da bom streljal, zadnji naboj pa za sebe prihranil, tokrat me živega ne bi dobili.

Naenkrat oster: "Stoj! Kdo je?" Odgovorim: "Iz gubljeni padalec!" Odgovorili so, da mene iščejo, da so partizani. Približamo se drug drugemu, podamo si roke ter se objamemo. Pijačo, ki sem jo še imel, ponudim, rade volje so jo sprejeli in popili, nato krenemo na zbirno mesto.

V bataljonu so me veselo sprejeli. Pričelo se je svitati, vse tovariše je zanimalo, od kod sem doma. Mene je tudi zanimalo, če je kaj domačinov v edinici. Povedali so mi, da je bil pred nekaj dnevi pri njih Štefan Trošt - Lenin, moj najboljši prijatelj, ki pa je odšel na Dolenjsko. Prisotni so bili sledeči tovariši: Franc Rosa iz Podnanosa, Slovenko iz Lož pri Vipavi, Miro Škapin - Nanos z Vrabč (z njegovim bratom sem bil v Palestini); dve sestri Malikovi iz Lož, sestri Nataša in Slovenka z Vogrskega (?).

Mene je zelo zanimalo, kakšna je situacija v Podragi. Povedali so mi, da je rojstna vas pri prvih z NOB, zvedel sem tudi, da je moj oče interniran z ostalimi 52 vaščani, ki so jih Italijani odpeljali v tržaške zapore. Nekaj dni

pred mojim prihodom je prispel angleški major, po rodu Poljak, Darewski.

Komandant bataljona je bil tov. Jakec.⁽⁵⁾ Trenutno so bili v bataljonu prisotni tudi tov. dr. Bebler - Primož,⁽⁶⁾ Bračič⁽⁷⁾ pa še nekdo, katerega imena pa se ne spominjam.

Tov. Bebler nas je seznanil s trenutno situacijo na Primorskem, o bojih partizanov ter o izdajalcih. Tov. Širca mu je pojasnil najino poslanstvo in izrazil željo, da bi naju sprejeli v vrste NOB. Tov. Bebler je bil zelo zadovoljen z najino željo. Najino mnenje je bilo, da prekineva vsako zvezo s Kairom in naše znanje uporabiva v korist NOB.

Toda tov. Bebler se ni strinjal z najinim predlogom, rekel je, da ta veza mora obstajati zaradi potreb NOB. Nato je rekel, da, ako bi midva hotela sama od sebe iskati poročila o premikih oziroma transportih na železniški relaciji Postojna-Trst, ne bi nikakor uspela, kajti brez naših kurirjev, je rekel, ne bova prišla nikamor, do nobenih informacij.

V nadaljevanju se je tov. Bebler pošalil na račun naše prisege kralju Petru. Rekel je, da prevzame odgovornost sam na svoja ramena.

Ker so Italijani slišali letalo, so prišli in nas iskali, posumili so, da je letalo nekaj pripeljalo. Od vseh strani so otipavali teren. Vsi borci so bili na položajih ter so pričakovali, da bodo prišli do položajev. Borci so bili dodatno oboroženi z orožjem, ki je bilo z nami vred odvrženo. Proti večeru so se Italijani umaknili, našli pa niso ničesar. Naj omenim, da se je naš radio pri padcu pokvaril in je bil popolnoma onesposobljen.

V nadaljnji pripovedi Vidrih opisuje življenje v partizanih, ki pa ni trajalo dolgo, saj so ga po italijanski kapitulaciji v Podragi ujeli Nemci in ga odvedli v koronejske zapore v Trstu. Dne 16. novembra 1943 so ga poslali v internacijo. To v nekoliko svobodnem prepisu objavlja, kot že omenjeno, Jože Vidic v knjigi Angleški obveščevalci - vohuni ali junaki, kjer so našete postaje tega križevega pota: Vilna, Novi Minsk, rusko ujetništvo, nevarnosti, podivjanost in trpljenje vsepovsod. Domov se je vrnil šele 11. novembra 1945. Zadnje besede v rokopisu so: "Še ena grenka kaplja pri tem mojem življenjepisu je bila, ko mi je mati povedala, da je po vasi govorica, da sem se namenoma nastavljal Nemcem, da so me odpeljali. Hvala jim!"

Opombe

⁴⁾ Mogoče so bili fantje iz skupine, ki jo je izvežbala SOE, med njimi verjetno Alojz Črnigoj (rojen leta 1916 pri Štomažu, izginil jeseni 1945 kot pripadnik JLA v Novem mestu) in Tržačan Marjan Fegec (rojen leta 1919 v Tinjanu v hrvaški Istri, izginil novembra 1945 kot pripadnik JLA v Litiji). Podatki o sestavi skupin, ki so se tiste dni spuščale s padali v Slovenijo, so protislovnosti tudi v spominskih zapisih, ki so se zvrstili v tej rubriki. Sicer pa Vidrih ne pravi, da sta se Širca in on spustila skupno z "neznanci", kot tudi ne, da so bili Slovenci.

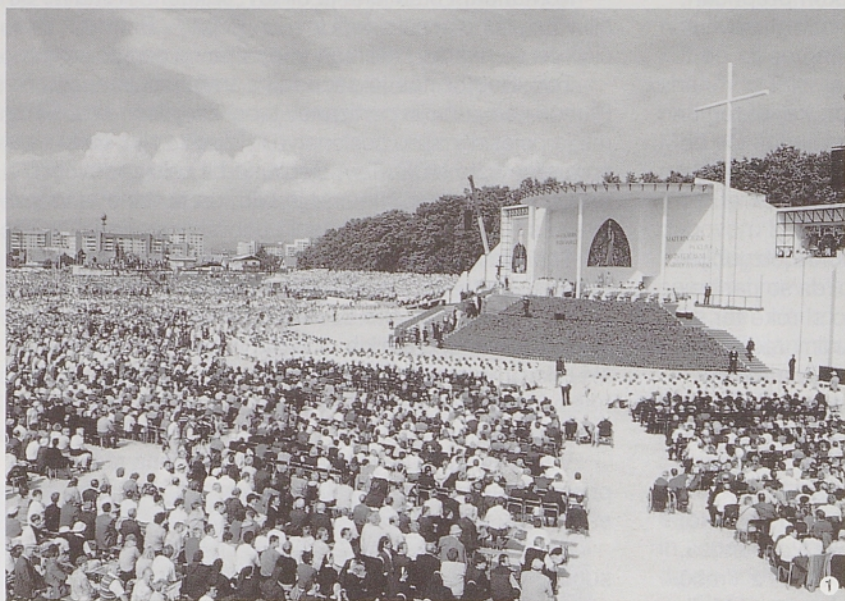
⁵⁾ Karel Nardin - Jakec je bil komandant 1. bataljona Primorskega odreda od 1. avg. do 15. sept. 1943. Prim.: Tone Ferenc, Primorska pred vseljensko vstajo 1943, Ljubljana 1983, str. 726.

⁶⁾ Aleš Bebler je dospel na Primorsko že sredi novembra 1942 kot politični in vojaški poverjenik OF in inštruktor CK KPS.

⁷⁾ Mirko Bračič je bil takrat komandant Primorske operativne cone.

Avtor spominov, rajni Franc Vidrih (1922-1983) iz Podrage, sedi na levi, sledijo proti desni njegova žena Roza, sestra domačega župnika Otmarja Črnilogarja, rajni župnik v Podragi prof. Otmar Črnilogar, Vidrihov sin duhovnik Gabrijel in Vidrihova svakinja.

V nedeljo, 19. septembra, je papež Janez Pavel II. proglasil za blaženega škofa Antona Martina Slomška. Slovesnosti na betnavski poljani pri Mariboru se je udeležilo 170 tisoč ljudi (slika 1). Po maši, ki jo je daroval papež Janez Pavel II., se je skupina mladih razposajeno povzpela na stopnišče, ki je vodilo k oltarju (slika 2). S Tržaškega in Goriškega je v Maribor dospelo nekaj stotin ljudi z avtobusi in osebnimi avtomobili. V fotokroniki so skupina Goričanov (slika 3), skupina ljudskih noš s Tržaškega (slika 4) in še skupina cerkvenih pevcev prav tako s Tržaškega (slika 5). Za vse je bilo srečanje s papežem nepozabno. (foto Maver)

Trije goriški novomašniki

Goriški novomašniki iz Družbe Jezusove (od leve) David Bresciani, Mirko Pelicon in Franček Bertolini sredi goriških skavtinj in skavtov.

Za Slovence v zamejstvu je bil 4. september izreden dan, saj so bili v cerkvi sv. Ignacija na Travniku v Gorici po dolgoletni "suši" duhovnih poklicev posvečeni trije domači novomašniki, pripadniki slovenske jezuitske province Franček Bertolini, David Bresciani in Mirko Pelicon. Goriškemu upokojenemu nadškofu Bommarcu jih je uradno predstavil slovenski provincial p. Lojze Cvikl. Somaševalo je 50 duhovnikov, pevce na koru pa je vodila Tiziana Zavadlav.

Naslednjega dne so imeli skupno novo mašo v jezuitski cerkvi Srca Jezusovega. Med obredom v slovenščini in italijanščini je pel priložnostni zbor mladih pod vodstvom Valentine Pavio, močno so bili zastopani tudi skavti, med katerimi so bili v mlajših

letih vsi trije novomašniki, duhovniki in verniki od vsepovsod. Pridigal je p. Marko Rupnik, DJ iz Rima, v čigar verski skupini v Gorici so vsi trije odkrili svoj poklic.

* * *

NOVI DELI ALEKSIIJA PREGARCA

V okviru Vilenice 99 so v Sežani predstavili novo zbirko tržaškega pesnika Aleksija Pregarca. Pod naslovom Moj veliki mali svet prinaša pesmi v slovenščini, italijanščini in angleščini. Uvodno besedo je prispeval pisatelj Manlio Cecovini.

Pod naslovom Blagi izzivi, Trideset let zapažanj pa je Aleksij Pregarc izdal še izbor svoje publicistike. Tej knjigi je uvod napisal politik in sociolog Jože Pučnik.

80-LETNICA PRIDRUŽITVE PREKMURJA

V Murski Soboti je bila 1. avgusta osrednja proslava ob 80-letnici združitve Prekmurja z matično državo. Slavnostni govornik je bil predsednik republike Milan Kučan.

Pomurska založba je ob tej priložnosti v knjigi Naše Prekmurje predstavila ponatis knjige dr. Matije Slaviča iz leta 1921 in druge spise o "ogrskih Slovencih".

UMRL MARIO SOBAN

V goriški bolnišnici je 4. septembra podlegel poškodbam nesreče s kolesom podjetnik in javni delavec Mario Soban iz Jamelj. Tam se je rodil 25. marca 1936. Po diplomi v računovodstvu se je posvetil domači gostilni, ki je bila zaradi prijaznosti gospodarjev in lege sredi poti od Trsta proti Gorici dolgo kraj srečan in sestankov deželne razsežnosti: Slovenske skupnosti, skavtov, prosvetarjev itd. Restavracijo pa je opustil in se v celoti posvetil zunanjetrgovinskima podjetjema, ki ju je vodil z bratom. Dejaven je bil tudi v cerkvenem, športnem in političnem življenju (pred leti je dva mandata zastopal SSK v doberdobskem občinskem svetu).

100-LETNICA KMETIJE DEBELIS

Praznik solate, ki ga prireja Prosvetno društvo Kolonkovec, je bil 4. septembra v znamenju 100-letnice kmetije Debelis. O lepem jubileju in o življenju Slovencev v tem tržaškem predmestju je govoril prof. Josip Pečenko.

UMRL DUHOVNIK SILVO ŠULIGOJ

V domu za ostarele na Padričah je 30. septembra po dolgem bolehanju umrl tržaški duhovnik Silvo Šuligoj. Imel je 70 let, med številnimi življenjskimi preizkušnjami pa ga je prizadela bolezen, zaradi katere je moral leta 1977 opustiti redno dušno pastirstvo, tako da je le občasno pomagal s bratom.

Rodil se je 30. julija 1929 v Ročinju. Vojne in povojne

razmere so ga privedle v Macerato, kjer je študiral in bil leta 1960 posvečen v duhovnika. Tam je najprej služboval, leta 1964 pa se je preselil v Trst. Leta 1968 je postal slovenski kaplan pri Sv. Jakobu, kjer je ostal do upokojitve. Vmes je (1967-72) skrbel tudi za Slovence v Žavljah. Poučeval je na šolah in bil med pobudniki Šentjakobskega kulturnega društva. Njegovi podjetnosti gre zahvala, da je dobilo svoj sedež.

ZBRANI SPISI DR. METODA TURNŠKA

Cistercijski samostan v Stični je začel izdajati zbrane spise duhovnika, pisatelja in narodopisca dr. Metoda Turnška (1909-1976). S spremno besedo dr. Tarasa Kermaunerja sta izšla že dva zvezka. Turnšek je po vojni živel, poučeval na slovenskih šolah, pastoralno in literarno ter publicistično ustvarjal v Trstu, od leta 1956 do smrti pa na Koroškem.

Spomin na bazoviške junake

Prihodnje leto bo minilo že 70 let od ustrelitve štirih junakov na bazovski gmajni. Letošnje spominske pobude so potrdile, da sta njihov spomin in izročilo zelo živa. Na predvečer obletnice, 5. septembra, je bila v bazovski cerkvi zadušnica, ki jo je daroval župnik Žarko Škerlj. Nagovor pa je imela kulturna delavka in podžupanja v Dolini Fulvia Premolin.

Na obletnico so delegacije položile vence na grob pri Sv. Ani v Trstu, 10. septembra pa je bila komemoracija v Prešernovem gaju v Kranju, kjer že 69 let stoji spomenik za bazoviške junake. Tam je v imenu zamejstva govorila publicistka Lida Debeljak Turk, pel pa je zbor Vasilij Mirk. Na osrednji prireditvi na bazovski gmajni so 12. septembra govorili Vojko Mijat, Giuliana Zagabria in David Malalan. S prispevkom vladnega komisiarata so obeležje po zadnjih oskrunitvah končno popravili. Športno društvo Sloga je tudi tokrat priredilo odbojkarško tekmovanje za pokal Bazoviških junakov in pa 19. pohod do spomenika.

Polaganje vencev na grob bazoviških junakov v Trstu.

Obnovljeni spomenik na bazovski gmajni z venci in častno stražo skavtov (levo) in tabornikov (desno).

ŠKOFIJSKA GIMNAZIJA VIPAVA

Koprski škof Metod Pirih je 11. septembra blagoslovil novo stavbo škofijske gimnazije Vipava, nekdanjega malega semenišča, ki je leta 1991 postalo zasebna katoliška šola. Letos jo obiskuje 160 dijakin in dijakov, njen rektor pa je Vinko Lapajne.

BARAGOV SIMPOZIJ

V papeškem zavodu Slovenik v Rimu je bil od 7. do 10. septembra Baragov simpozij. Na sporedu je bilo 24 referatov, saj so se držali že uveljavljenega multidisciplinarnega pristopa. Objavljeni bodo v posebnem zborniku. Uvodno besedo je imel rektor Slovenika in predsednik Slovenske teološke akademije prelat Maksimilijan Jezernik.

BAJTOV DOSJE

Znani slovenski ekonomist Aleksander Bajt (1921) je pri Mladinski knjigi objavil 1346 strani dolgo knjigo Bermanov dosje, ki je avtobiografska pripoved in zgodovinski obračun s komunizmom in njegovo zlorabo partizanstva v revolucijske namene. V Cankarjevem domu sta jo 10. septembra predstavila urednik Aleksander Zorn in ekonomist ter nekdanji politični zapornik Ljubo Sirc. Knjiga, ki je tiho nastajala deset let, je vzbudila veliko pozornost že zaradi objave nekaj podlistkov v Delu.

CENČIČEVA ZLATA MAŠA

Beneški Čedermac Emil Cenčič je večkrat praznoval letošnjo zlato mašo, najslavesneje 26. septembra v Gorenjem Tarbiju, kjer je že 42 let župnik. Pridigal je msgr. Marino Qualizza, jubilarantu so spregovorili župan Srednjega Claudio Garbac, kobariški dekan Franc Rupnik, bivši konzul v Trstu Tomaž Pavšič in domačinka Graziella Qualizza, pel pa je zbor Pod Lipo.

VIRI 14

Pri Arhivskem društvu Slovenije je izšel 14. zvezek Virov, ki jih ureja dr. France M. Dolinar. Darko Friš, ki je v zbirki že objavil dva zvezka korespondence izseljeniškega duhovnika Kazimira Zakrajška, predstavlja tokrat Korespondenco slovenskih katoličanov v ZDA med leti 1882-1924. Napisal ji je tudi uvod in opombe, skupno 326 strani velikega formata. Dokumenti so iz osmih slovenskih župnij v ZDA, iz ameriških arhivov slovenskih frančiškanov in šolskih sester ter drugih virov.

POD LIPO

Beneški zbor Pod lipo, ki ga vodi Nino Specogna, je ob svoji 25-letnici pripravil jubilejni koncert in izdal knjigo.

S svojim petjem so mu izrazili čestitke še zbori Rečan, Matajur in Beneške korenine.

100-letnica rojstva dekana Kosa

Domačini v Baški grapi in ljudje iz Komna, kjer je bil dolgo župnik in dekan, so 5. oktobra obhajali 100-letnico rojstva msgr. Viktorja Kosa. Nanj spominjata zdaj plošči na pročelju župnijske cerkve v Podmelcu, kjer je bil krščen, in na rojstni hiši v zaselku Podleskovec. Med gosti je bil tudi župan iz Neumarkta na Bavarskem, kamor so bili med vojno izgnani prebivalci Komna in sosednjih vasi, ki so jih požgali nacisti. Tudi tam še živi spomin na župnika, ki je skupno s kaplanom Renerjem želel deliti trpljenje svojih župljanov in jim lajšati težave. Pobudo za slovesnosti v spomin na priljubljenega primorskega duhovnika sta dala Odbor izgnancev iz Komna in Rihemberka-Branika ter krajevna skupnost Podmelec pod pokroviteljstvom občin Komen in Tolmin.

SPOMENIKI TIGROVCEV

Na glavnem trgu v Renčah sta občina Nova Gorica in Društvo za negovanje rodoljubnih tradicij organizacije TIGR 5. septembra odkrili obeležje v spomin na domače tigrovce. Oblikoval ga je prof. Milovan Valič. Kustosinja Goriškega muzeja Nataša Nemeč pa je sestavila knjižico o tigrovcih v Renčah in okolici.

V Bovcu pa so 26. septembra odkrili spomenik tigrovcem Posočja. Na željo ministrstva za kulturo je obenem posvečen spominu partizanov in primorskih rodoljubov. Oblikoval ga je Jakov Brdar.

VILENICA 99

Mednarodnega pisateljskega srečanja Vilenica 99 se je udeležilo kakih 150 gostov iz 28 držav. Veliko nagrado je prejela pisateljica Erica Pedretti iz Švice, vileniški kristal pa pesnik Angelo Cherchi. Udeleženci so med drugim obiskali furlanske ustvarjalce v Čedadu, 9. septembra pa so v Sežani priredili okroglo mizo o Trstu v 20. stoletju. V razpravo so posegli glavni ravnatelj Srednjeevropske pobude Paul Hartig, pisatelj Boris Pahor, zgodovinar Jože Pirjevec, pariški kulturni delavec Evgen Bavčar, publicist Paolo Parovel, književniki Venio Taufer, Rudi Šeligo, Predrag Matvejević in drugi.

Svetovni slovenski kongres

Svetovni slovenski kongres je septembra pripravil tridnevno prvo srečanje gospodarstvenikov iz matice, zamejstva in zdomstva. Na uvodnem delu 21. septembra v Ljubljani so dopoldne govorili predstavniki SSK predsednik Jože Bernik, vodja projekta Franci Feltrin in predsednik Konference za Slovenijo Danijel Starman, dalje minister za gospodarske odnose in razvoj Marjan Senjur, direktor razvojnega oddelka Svetovne banke v Washingtonu Boris Pleskovič in uvodni referent, ravnatelj evropske podružnice Mednarodne banke v Parizu Andrej Bajuk.

Popoldan je bil namenjen predstavitvi slovenske gospodarske prisotnosti v zamejstvu. Marino Pečenik je govoril za Slovensko deželno gospodarsko združenje iz Trsta, Hadrijan Corsi

za Slovensko gospodarsko združenje iz Gorice, Jože Hirnšek za Zvezo Slovencev na Madžarskem in Matevž Grlic za Slovensko gospodarsko zvezo v Celovcu.

Naslednjega dne so govorili predstavniki iz Avstralije (Vinko Rizman in Cvetko Falež), Argentine (Marjan Loboda), ZDA (Jože Bernik in Hilarij Rolih), Kanade (Ludvik Stojan) in Bosne-Hercegovine.

Zadnji dan je bil posvečen obisku Luke Koper.

Medtem je tudi izšla letošnja 2.-3. številka Glasila SSK (julij 1999), ki ga ureja Stane Okoliš. V ZDA pa je izšla 6. številka Zapiskov, ki so angleško-slovensko glasilo Ameriškega slovenskega kongresa. Angleški del ureja Paul Barbarich, slovenskega pa Pavle Borštnik.

Delovanje zamejskih skavtov

Skupni tabor izvidnikov in vodnic.

Slovenska zamejska skavtska organizacija je poleti pripravila devet taborov, ki se jih je udeležilo 266 članic in članov. Po en tabor so imeli najmlajši iz Goriške in Tržaške, tržaška srednja starostna veja (izvidniki in vodnice) je imela en tabor s štirimi podtabori, enega je imela goriška srednja veja, starejši pa so imeli pet potovalnih taborov.

V Gorici je bil 26. septembra deželni občni zbor voditeljev SZSO. Za deželnega načelnika je bil izvoljen Martin Sosič, za deželno načelnico pa Erika Černic.

Slovenski koroški skavti in skavtinje pa so v Šmihelu 3. oktobra praznovali svojo 40-letnico. Pripravili so video o svoji preteklosti in izdali priložnostno brošuro.

ŠENTJERNEJ

V Šentjerneju so 26. avgusta predstavili zelo zajeten in bogat Zbornik župnije Šentjernej. Pri njem je sodelovalo 30 avtorjev. Izdala ga je župnija, založila pa Družina.

BENEČAN NA ČELU TEDNIKA VITA CATTOLICA

Beneški časnikar in javni delavec Ezio Gosgnach je postal odgovorni urednik tednika videmske nadškofije La Vita Cattolica. Pri njem dela od leta 1990. Svojo časnikarsko pot pa je začel pri Domu in radijskem Nediškem zvonu. Gosgnach, ki se je rodil leta 1963 v Čedadu in je diplomiral na leposlovni fakulteti v Trstu, je bil tudi prvi predsednik Planinske družine Benečija.

GOSTOVANJA V AVSTRALIJI

Z dolgega gostovanja v Avstraliji se je vrnil mladi tržaški mojster v diatonični harmoniki Denis Novato. Med tamkajšnjimi rojaki je bil že lani en mesec, spomladi pa se bo tja vrnil na vabilo italijanskih izseljencev.

V Avstraliji sta bila tudi Oktet Suha in Trio Lipusch iz Koroške. Imela sta 18 nastopov v več mestih, večinoma za slovenske ljudi, a tudi za diplomate v Canberri in pa v okviru Zimskega kulturnega festivala v Melbourneu.

SLOVENSKA OZNA

Arhiv Republike Slovenije je na 250 straneh izdal magistrsko nalogo Oddelek za zaščito naroda za Slovenijo, ki jo je leta 1994 zagovarjala na ljubljanski univerzi Ljuba Dornik Šubelj, ki je danes odgovorna za III. dislocirani oddelek Arhiva Republike Slovenije, torej za nekdanji Arhiv Ministrstva za notranje zadeve oz. še prej Arhiv Republiškega sekretariata za notranje zadeve.

Delo je nastalo po pregledu ohranjenega gradiva slovenskega dela Ozne za čas od nastopa junija 1944 do konca vojne.

Pri knjigi ne gre toliko za kritično obravnavo vloge Ozne in navajanih dokumentov, temveč je izredno dragocena zaradi podrobnih podatkov o strukturi, kadrih, datumih, nalogah in delu te tajne službe. Avtorica je tudi zbrala razpoložljive natančne podatke o "medvojnih usmrtitvah" (niso pa zajeti povojni poboji), ki so bili do leta 1990 strogo tajni.

KRAŠKA OH CET

Pred izvedbo 19. kraške ohceti je zadruga Naš Kras v Repnu odprla obnovljeno in nanovo urejeno Kraško hišo. Poroko so tudi letos spremljale razstave, nastopi in vaške osmice. Na nedeljskih obredih se je 29. avgusta zbralo več kot 500 slovenskih noš.

DEVETI KORPUS

Kot 61. knjiga zbirke Knjižnica NOV in POS, ki jo zadnja leta izdaja Društvo piscev zgodovine NOB Slovenije, je v Ljubljani izšla študija Zdravka Klanjščka Deveti korpus slovenske narodnoosvobodilne vojske 1943-1945. Tri poglavja izmed desetih je napisal rajni Stanko Petelin. Delo obsega 571 strani z 48 skicami, 89 fotografijami in kazali.

KOPRIVIŠČE

Društvo slovenskih rodoljubov iz Nove Gorice je 29. avgusta v Koprivišču odkrilo spomenik trinajstim domačinom, ki jih je Posebno sodišče leta 1932 zavestno po krivem obsodilo na skupno 330 let zapore zaradi nerazčiščenega umora finančnega stražnika 30. novembra 1930. Na prireditvi je govoril Rudi Šimac, spomenik, ki ga je oblikoval Pavel Medvešček, pa je odkril edini preživeli obsojenec Anton Lipičar.

TEHARJE

Na Teharjah je bila 3. oktobra obletna maša za po vojni pobite protikomuniste. Somaševanje je vodil mariborski pomožni škof Jožef Smej, ki je tudi pridigal. Sledil je kulturni spored z nagovori politikov, med njimi podpredsednika vlade Marjana Podobnika, recitacijami in petjem. Osrednji govornik je bil predsednik Svetovnega slovenskega kongresa Jože Bernik.

BANKA SOVODNJE-DOBERDOB

S 4. oktobrom je začela poslovati skupna Zadružna banka Sovodnje-Doberdob. Za predsednika je bil izvoljen Mirko Hmeljak, v upravnem odboru je pet članov iz Doberdoba, štirje pa so iz Sovodenj. Ravnatelj je dose-danji doberdobski ravnatelj Maks Ger-golet, donedavni sovodenjski ravnatelj Savo Ušaj pa je podravnatelj. Sedež je v Doberdodu, podružnice pa so v Sovodnjah, Štandrežu in Ronkah.

MNOŽIČNE SMRTI

Zveza zgodovinskih društev Slovenije je na 320 straneh izdala zbornik referatov z 29. zborovanja slovenskih zgodovinarjev, ki je bilo oktobra lani v Izoli. Uredila sta ga Stane Granda in Barbara Šatej. Pod naslovom Množične smrti na Slovenskem je objavljenih 20 prispevkov, ki obravnavajo čas od davnine prek epidemij in vojn do pokolov leta 1945.

60 LET KAPELICE

Na Katinari pri Trstu so 12. septembra praznovali 60-letnico kapelice Marije - Kraljice miru, ki jo je postavil rajni domačin Marčelo Nadlišek.

NOVA KNJIGA BRUNA LISJAKA

V okviru Ribiškega praznika v Izoli so 20. avgusta predstavili novo knjigo Bruna Lisjaka Volpija 120 let iz morskih globin v konzerve.

SREČANJE TREH DEŽEL

V Tarzizmu pri Vidmu je bilo 21. avgusta pod geslom Kristjani gradimo novo Evropo že 18. Srečanje treh dežel. S svojimi škofi se ga je udeležilo kakih 3000 vernikov iz Furlanije-Julijske krajine, Slovenije in Koroške.

Vsaka slovenska
družina
ima na mizi
mladiko

UMRL DR. VINKO SUHADOLC

V Trstu je 25. avgusta umrl pravnik in nekdanji šolnik Vinko Suhadolc. Rodil se je 11. marca 1916 na Šujici pri Dobrovi. Na pravni fakulteti v Ljubljani je diplomiral leta 1939 in doktoriral leta 1942. Bil je notarski pripravnik in bančni uradnik. Leta 1945 je emigriral in v letih 1945-48 učil na osnovnih šolah v Doberdodu ter pri Sv. Ani v Trstu. Do leta 1958 je nato učil na slovenskih srednjih šolah v Trstu, nakar je delal v nekem podjetju. Za Radijski oder je prevedel iz angleščine in italijanščine več iger ter tudi sam nastopal.

Milko Matičetov 80-letnik

Eden izmed vodilnih slovenskih etnologov, Milko Matičetov, je 10. septembra praznoval 80-letnico. Rodil se je kot Milko Ukmar v Koprivi na Krasu. Maturiral je v Gorici, na univerzi pa je študiral v Padovi in Ljubljani. Med vojno je bil v partizanih. Po njej je delal v Etnografskem muzeju, nato na Inštitutu za slovensko narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti, ki ga je upravljal do leta 1985. Objavil je veliko razprav in pa ljudskega blaga, ki ga tudi soureja za novo izdajo Slovenskih ljudskih pesmi. Posebno pozornost posveča Režiji (zbral je 3000 enot slovstvenega izročila), a tudi drugim obmejnim pokrajinam.

SPOMIN NA ARH. SIMONITJA

Ob desetletnici smrti beneškega javnega delavca arh. Valentina Simonitija so 10. septembra v nekdanji cerkvi sv. Frančiška v Čedadu odprli razstavo in predstavili knjigo o njem. Pripravila sta jo Renzo Ruclli in Giovanni Vragnaz. Ob njih so govorili še Pavel Petričič, Bruna Dorbolò, Marko Pozzetto in Vojteh Ravnikar. Zapel je tudi zbor Pod lipo, ki ga vodi Nino Specogna.

POBITI UMŠKI BOLNIKI

V Novem Celju so 11. septembra odkrili ploščo žrtvam manj znane vojne tragedije na Slovenskem. Posvečena je 370 bolnikom nekdanje umobolnice, ki so jih nacisti junija 1941 odvedli in pokončali v Hartheimu pri Mauthausnu. V okviru akcije "evtanazija" so nacisti pobili kakih 580 bolnikov celjskega in ptujškega območja.

KONGRES AIDLCM

Od 23. do 25. julija je bil v kraju Morlaix v Bretanji 9. kongres Mednarodnega združenja za zaščito ogroženih jezikov in kultur (s francosko kratico: AIDLCM). Posvečen je bil poročilom o položaju posameznih manjšinskih skupnosti ter razpravi o povezavi jezika in identitete z gospodarstvom. Za Slovence v Italiji je posegel pisatelj Boris Pahor, ki je bil tudi potrjen za enega izmed podpredsednikov AIDLCM, za Slovence v Avstriji pa Franci Zwitter.

51. Marijanski shod na Opčinah

Kot priprava na letošnji marijanski shod je bil v openski župnijski cerkvi koncert Slomškove pesmi v izvedbi združenega zbora ZCPZ.

Letošnji 51. Marijanski shod na Opčinah je bil v znamenju Slomškove beatifikacije. Procesijo in somaševanje je vodil tržaški škofov vikar za Slovence msgr. Franc Vončina. Pred shodom, ki je bil v nedeljo, 12. septembra, sta bila Slomšku posvečena dva večera: v petek je v Finžgarjevem domu predaval prof. Stanko Janežič iz Maribora, medtem ko je Slomškove pesmi izvajala pevska skupina Certus iz Maribora, v soboto pa je imel koncert v openski župnijski cerkvi združen zbor Zveze cerkvenih pevskih zborov pod vodstvom Edija Raceta in ob orgelski spremljavi Tomaža Simčiča.

DR. RODE V KOMPOSTELI

Ljubljanski nadškof dr. Franc Rode je bil animator prvega dneva Evropskega srečanja mladih pri Sv. Jakobu v Komposteli. Srečanje je od 5. do 8. avgusta pritegnilo več kot 100.000 mladih. Zastopani so bili tudi Slovenci.

MSGR. MARIJAN ŽIVIC 80-LETNIK

Dne 6. avgusta praznoval 80-letnico tržaški duhovnik msgr. Marijan Živic. Upokojeni dolgoletni župnik v Bazovici preživlja jesen življenja v domu za ostarele Jeralla na Padričah.

4. ZBORNİK SLOVENSKEGA ŠPORTA

Športni urednik Primorskega dnevnika Branko Lakovič je pripravil že četrto izdajo Zbornika slovenskega športa v Italiji (1998/99). Izdalo ga je Združenje slovenskih športnih društev v Italiji. Na 352 straneh, ki so natrpne s podatki, je kar 322 fotografij.

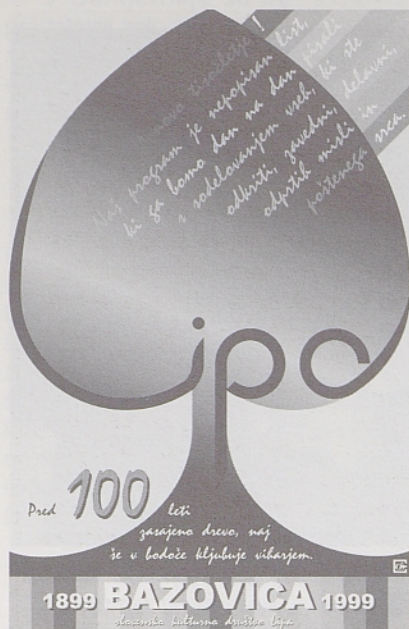
PEVSKI SEMINAR

Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta je imela v prvi polovici avgusta tradicionalni seminar za pevce in organiste. Tokrat je bil v Rogaški Slatini. Tečaje so vodili Tomaž Simčič, Lojze Kobal, Pija Brodnik in - za organiste - Angela Tomanič. Udeležence je 13. avgusta obiskal in zanje maševal mariborski škof Franc Kramberger.

UMURLA IGRALKA BERTA UKMAR

V Koprivi, kjer se je rodila 13. marca 1920, so 17. avgusta pokopali igralko Berto Ukmar. Prva tri povojna leta je delala in se izpopolnjevala v Trstu, kjer je nastopila že na prvi predstavi takratnega Slovenskega narodnega gledališča leta 1945. Nato je bila deset let na Ptuj, od 1958 do upokojitve leta 1980 pa pri Primorskem dramskem gledališču v Novi Gorici. Nastopala je še kasneje in bila 13 let mentorica ter režiserka v Grgarju.

100-letnica Lipe

Ob 100-letnici Pevskega društva Lipa se je v Bazovici zvrstilo več prireditvev. Osrednja je bila 19. septembra, ko je bil na vrsti bogat kulturni spored z nastopom pevcev, godbe in recitatorjev. Odkrili so tudi spominsko ploščo.

UMRLA VIDA HREŠČAK

Dne 8. avgusta je umrla Vida Hreščak, sestra tržaškega narodnega borca, politika in časnikarja Dušana. Rodila se je leta 1922 v Lokvi, nato živela v Ljubljani. Med vojno so jo Italijani zaprli, nato je bila v partizanih, v obveščevalni službi in javni upravi. Od leta 1956 do upokojitve leta 1971 je bila dopisnica Slovenskega poročevalca oz. Dela iz Pariza in Beograda.

EVROATLANTSKE INTEGRACIJE

Revija 2000 je svojo monografsko številko 121 posvetila Sloveniji in njenim evroatlantskim povezavam. Objavila je gradivo s posveta, ki je bil novembra 1998 v Cankarjevem domu v Ljubljani.

FRANC SODJA 85-LETNIK

Duhovnik, povojni dolgoletni zapornik, pesnik in duhovni pisatelj Franc Sodja je 31. avgusta praznoval 85-letnico. Zadnja leta v miru in z zadoščenjem opravlja službo hišnega duhovnika v starostnem domu Lipa pri Torontu v Kanadi.

MARJAN TOMŠIČ 60-LETNIK

V Hrastovljah so 24. septembra na pobudo knjigarne Libris in Slavističnega društva Koper praznovali 60-letnico Marjana Tomšiča, ki je pomemben ne le kot pisatelj, temveč tudi kot sotrudnik pri prebujanju Slovenske listre.

SREČKO COLJA 90-LETNIK

Tržaški javni delavec Srečko Colja je 24. septembra praznoval 90-letnico. Rodil se je v Volčjem Gradu, a že s 13. letom je prišel kot klesarski vajenec v Nabrežino. Leta 1932 je stopil v KPI, leta 1935 pa ga je Posebno sodišče obsodilo na šest let zapora. Zaradi amnestije je leta 1937 prišel na svobodo, na drugem tržaškem procesu leta 1941 pa je bil obsojen na 16 let zapora. Osvobodili so ga marca 1944, šel je v partizane in ostal po vojni v Jugoslaviji. Leta 1951 pa se je vrnil v Nabrežino. Naslednje leto in še petkrat potem je bil izvoljen v občinski svet kot predstavnik titovske, potem socialistične stranke, široko spoštovan in dosleden, saj je iz narodnostnih razlogov kasneje tudi izstopil iz PSI.

MANJŠINE IN GOSPODARSTVO

V nekdanjem Narodnem domu v Trstu so Ekonomski krožek, Slovensko deželno gospodarsko združenje in Evropski urad za manj razširjene jezike 24. in 25. septembra pripravili posvet Pomen in vloga manjšinskega jezika pri razvoju gospodarstva. Vodil ga je predsednik Urada Bojan Brezigar, končal pa goriški poslanec Mario Prestamburgo. Predstavili so položaj Slovencev v Italiji in Avstriji, Nemcev na Danskem, Južne Tirolske, Walesa in Škotske.

SPOMENIK V DIVAČI

Predsednik Milan Kučan in notranji minister Borut Šuklje sta 25. septembra govorila v Divači, kjer so odkrili obeležje v spomin na spopad med osamosvojitveno vojno leta 1991.

JANEZ MENART 70-LETNIK

Ob 70-letnici pesnika Janeza Menarta je Mladinska knjiga izdala njegove Izbrane pesmi. Uredil jih je in jim napisal spremno besedo Marjan Brezovar.

ŠOLE

V šolskem letu 1999-2000 obiskuje slovenske vrtce, osnovne, srednje in višje srednje šole na Tržaškem, Goriškem in v Špetru (zasebni dvojezični šolski center) skupno 3.246 mladih (lani 3.250).

Vseh prvošolčkov, torej otrok, ki predstavljajo letni prirastek in obiskujejo prve razrede osnovnih šol, je skupno 232: 19 v Špetru, 61 na Goriškem in 152 na Tržaškem.

V Špetru je 69 otrok v vrtcu in 85 učencev na osnovni šoli. Skupno 154 (lani 142).

Na Goriškem je 272 otrok v vrtcih (lani 253), 333 učencev (lani 322) na osnovnih, 160 dijakov (lani 158) na srednjih, 195 (lani 221) pa na višjih srednjih šolah. Skupno 960 mladih (lani 954).

Na Tržaškem je 425 otrok v vrtcih (lani 446), 693 učencev (lani 663) na osnovnih šolah, 413 dijakov (lani 436) na srednjih in 601 dijak (lani 609) na višjih srednjih šolah. Skupno 2.132 (lani 2.154).

O položaju slovenskih javnih šol sta strokovnjaka Slovenskega raziskovalnega inštituta v Trstu (SLORI) Norina Bogatec in Milan Bufon pripravila še II. del raziskave Slovenske šole v tržaški in goriški pokrajini, ki obravnava srednje in višje srednje šole. Predstavili so ga 9. septembra na Opčinah. I. del, ki je izšel leta 1996, je obravnaval vrtce in osnovne šole.

TRG MSGR. GRIMSA

V francoskem mestu Freyming Merlebach so poimenovali trg po slovenskem izseljeniškem duhovniku msgr. Stanku Grimsu, ki je delal med rojaki v Alzaciji in Lotaringiji v letih 1935-95. Pri slovesnosti so bili tudi ljubljanski nadškof Franc Rode, državna sekretarka Mihaela Logar, veleposlanika v Parizu Jožef Kunič in pri Svetu Evrope Magda Tovornik.

LOJZE GROZDE

Po sedmih letih se je 30. avgusta v Ljubljani ugodno končal škofijski proces za razglasitev mučenca Lojzeta Grozdeta (1923-1943) za blaženeega. O krepostih mladega pripadnika Katoliške akcije, ki so ga komunistični revolucionarji mučili in umorili na novega leta dan 1943, se mora zdaj izreči Rim.

NOVI NADŠKOF PREVZEL GORIŠKO NADŠKOFIJO

Novega goriškega nadškofa msgr. Dina De' Antonija, ki se je rodil pred 63 leti v Chioggi, kjer je bil nazadnje generalni vikar, so tam posvetili 15. septembra. Službo je slovesno prevzel 26. septembra. Vernike je pozdravil tudi v slovenščini in furlanščini. Goriška nadškofija, ki je tako dobila svojega 16. nadpastirja, šteje 180.000 prebivalcev, obsega pa celotno goriško in delček videmske pokrajine ter devinski dekanat v tržaški pokrajini.

ZAKLADI SLOVENSkih CERKVA

To je naslov razstave, ki so jo odprli 16. septembra v Narodni galeriji v Ljubljani. Podnaslov se glasi: Zlatorska umetnost in obrt. Pripravila jo je Marjetica Simoniti. Do 19. decembra bo na ogled 194 eksponatov iz vse Slovenije, oblikovanih doma ali na tujem med 13. in 20. stoletjem.

GLASBENI NAGRADI

Na mednarodnem glasbenem tekmovanju v vasi Cortemilia pri Cuneu sta 16. septembra dosegli 2. mesto v klavirju štiriročno sestrici Sara in Jana Zupančič iz Bazovice, 19. septembra pa je 2. mesto v solopetju dosegel Damjan Locatelli, prav tako iz Bazovice. To je bil lep uspeh tudi za njegovo ženo Tamaro Ražem, ki ga je spremljala s klavirjem in ki je profesorica omenjenih nagrajenk.

ČRNA KNJIGA KOMUNIZMA

To znano delo francoskih zgodovinarjev je v prevodu časnikarja Božidarja Pahorja zdaj izdala Mladinska knjiga v zbirki Premiki.

KIP HERMANU POTOČNIKU

Na Aleji velikanov na mariborski univerzi so septembra odkili doprsni kip pionirja kozmonavtičke Hermana Potočnika. Oblikoval ga je Viktor Gokovič. Potočniku so posvetili tudi simpozij, na katerem je sodelovalo 25 predavateljev iz petih držav.

SEMINAR ZA ŠOLNIKE

34. seminar za slovenske šolnike v Italiji se je slovesno začel 2. septembra v Kulturnem domu v Gorici. Slavnostni govornik je bil književnik Aleš Debeljak, ki živi pretežno v ZDA in je govoril o "naporni privlačnosti kozmopolitizma".

LEPOTE SLOVENIJE OB SLOVENSki PLANINSKI POTI

Stenski koledar za leto 2000 - zadnje leto drugega tisočletja

Predor na cesti Lokavec - Predmeja v Trnovskem gozdu.

gora dalje pa je pot vse do Jadranskega morja prevozna tudi z gorskim kolesom.

Pobudo za to pot je dal že leta 1950 prof. **Ivan Šumljak** (1899-1984), uresničena pa je bila tri leta kasneje ob 60-letnici Slovenskega planinskega društva. Tej poti so sledile tudi številne druge, med katerimi naj omenimo le Razširjeno slovensko planinsko pot, ki pa je bila že večkrat spremenjena. Pravili, da naj bi vsak Slovenec vsaj enkrat stal na vrhu Triglava (2864 m), in da naj bi vsak slovenski planinec vsaj enkrat prehodil Slovensko planinsko pot (800 km), sta gotovo pretirani. Kdor pa se je vsaj enkrat podal v te višave, se bo gotovo še velikokrat vračal.

Ciril Velkovrh, ki je leta 1994 uredil prvo izdajo vodnika po Slovenski planinski poti (avtor **Jože Dobnik**), kasneje pa fotografiral mnoge prelepe poglede v naravi ter večino znamenj verske kulturne dediščine, je zbrano dokumentacijo pokazal in povedal svoje spomine s te poti že številnim planinskim skupinam, imel 60 različnih razstav izbranih fotografij ter pripravil 150 razglednic s te poti.

Tudi za leto 2000 je izšel koledar z njegovimi fotografijami. Na prvi strani koledarja je fotografija Ojstrice (2350 m) v snegu, naše druge najlepše gore in simbol Savinjskih gora. Tudi nekateri drugi motivi so bili že večkrat uporabljeni, a vseeno so vsakokrat drugačni. Pogled skozi gola vejevja na zasneženo Škrlatico nad temačnim smrekovim gozdom Vrat, zrcalna podoba Krna v Krnskem jezeru so prvi taki med njimi. Kamnita »cigara« na senčni strani Karavank, umetno planšarsko jezero na Zgornjem Jezerskem, kapelica v senci dveh visokih lip, jesenske barve pod Raduho in slap pod Komarjem v Zadnjici pa lahko najdemo pogosto tudi drugod. Gol viharnik na Veliki planini z Grintovci v ozadju, cestni predor pod Predmejo, Vrtača in vrh Palca nad Zelenico, pa so posebnosti te publikacije.

Koledar lahko naročite tudi pri avtorju fotografij:

Ciril Velkovrh, 1000 Ljubljana, Zihlerlova 10, tel. št. 061 335 839, mob. 0609 64 00 20. Cena koledarja je 547.- sit, v kateri je vključen tudi DDV; pri naročilu nad 500 izvodov pa lahko koristite brezplačni dotisk firme.

Aleksij Pregarc: Moj veliki mali svet

Pri Založbi Mihelač v Ljubljani je izšla nova pesniška zbirka Aleksija Pregarca: *Moj veliki mali svet* in v italijanščini *Il mio grande piccolo mondo* ter v angleščini *My big little world*. V italijanščino je knjigo prevedla Jolka Milič, v angleščino Katarina Minatti. Spremno besedo v vseh treh jezikih je prispeval Manlio Cecovini. Knjigo je celostransko opremil Hijacint Jussa.

Pesmi so razdeljene tako, da segajo slovenske od uvoda do 43. strani, italijanske do 77. strani, na koncu so pesmi v angleščini. Tako je knjiga zelo sistematično in pregledno urejena.

Vse pesmi imajo isto geslo, posvečeno hčerki Maši: "Sprožili smo v nebo nered / in ves naš kaos / preklali mu sinjino / v zločinsko tanko pregrinjalo / smo si odeli vest."

Prvi cikel je posvetil Gornjemu Ključu, ki je vzpetina med Lonjerjem in Bregom. "Pika na specialki je Gornji Ključ / je drobni muren na čepici sveta / križišče ob njem njegova pentlja." Ob nekdanji mitnici "križišče vidim zraven / in vem / da si je tod moj prednik krčil pot / iz kraške bede in brkinskih ledenic / si sekal gozd za svoje ognjišče / za oskrbnike neznanu mu gospode." "vem in slutim / da s kraškim lesom zrasle so Benetke / na obzornici so vidne / nagrbane na zlati nitki / namakajoče se v jasni morja in neba."

Sledijo štirje krokiji, duhoviti in zbadljivi pesniški zapisi. Poslušajmo četrtega - **Neuspeli trik**: "Peklenšček / je gnilad skrivaj zagrebel / in vzgajal gobe / je vbrizgal vanje zlonamernost / ki ga je pojila / vražje lepe mušnice / so sladko pognale / pripravljene sejati smrt / glej / od njihovih hlapov / umrlo je eno samo bitje / začuda in neverjetno / bil je zlodej sam".

Pacient je daljša pesem o življenju v bolnišnici, stari in dotrajani, kjer ga obiskuje žena in se boji zanjo, da se ne naleze bolezn. Ves preplašen je, žena mora sedeti tesno ob njem, da se ne naleze od sosedov. In ko žena odide, si skrbno umije roke, čeprav je imel rokavice. Ne upa si iti v drugo nadstropje, kjer so po njegovem prepričanju vsi bolniki nalezljivi. In ker je tam telefon, nikoli ne telefonira ženi, da se počasi odtujeta.

Čeprav se godi Pacient v bolnišnici, pa ozračje ni tako mračno in pesimistično, kakor so nekateri odlomki v prejšnjih zbirkah, kjer ni nobene svetlobe, nobenega optimizma in upanja.

Pacient je nekaj kratek ep v treh delih, vmes pa so krajše pesmi. Pregarc je Pacienta razgibal s spomini na ugledne bolnike, ki so se tukaj zdravili, nekateri bogati in imenitni, drugi ubožni in zapuščeni kakor naš Levstik.

Vrt je spomladni vsakoletni laboratorij, kjer poganjajo drevesa, trave in cvetlice, zbirajo pa se tudi raznovrstne ptice, majhne in velike. Iz vrta prehaja v širni svet, ki je tako različen, zdaj podoben folklorni prireditvi, drugič sprt in v vojni celo med pripadniki iste vere. Omenja Sašo Ota, ki je padel kot poročevalec v Mostarju. Zdaj bi krožil po Kosovem polju, ker je tudi tam izbruhnila vojna med nekdanj prijateljskima narodoma.

V daljavi vidi bloke človeških mravljišč, hipotenuzo nazobčenih parobkov. In tam stoji kolos. Sedmi pomol (spet kraška nedra izvotljena) in na njem nizi umazanih lampijonov-kresnic. In zobotrebčasti žerjavi. In hranilniki kot lego kocke, nanizani na ledja ladij, živahno šviganje avtomobilov po cementnem črevesju, ki se vijugasto zažira v kraški trebuh. "Vse brez božjega blagoslova, zakaj Bog je izročil vajeti razuma svojemu največjemu izumu: človeku."

Okrog ribnika so klopce za "bolne bolnike" in za obiskovalce, ki so "zdravi in nezdravi."

Odide v preteklost in se spomni, da je znal Trst gostiti Joyca in ljubiti Rilkeja, Stendhalu je bilo lepo, zato pa je bilo veliko manj prijazno Levstiku (ubogi genialni norec!), je pa zasvojilo Babiča - največjega domačega režiserja, je izjavil Strehler, Napoleonu ni bilo tu obstati, Maksimilijan se je vanj vrnil počaščen, a vendar mrtev, baron Reveltella pa si je privoščil res lep razgled nanj!

Na koncu vsakega dela so pesmi brez oblik in naslovov, nekaki komentarji k besedilu. Zanimivo pa je, da uporablja pesnik v prozi vsa pravopisna pravila.

Pregarc je v tej knjigi pesniško zelo napredoval, razširil je obzorje, postal vsebinsko bogatejši in izrazno mnogovrstnejši. Zlasti pesmi v prozi so miselno bogate in podane z zamahom in pesniškim liričnim izlivom.

Kritik Manlio Cecovini je zapisal, da je Aleksij Pregarc gotovo eden izmed najbolj zanimivih pesnikov sodobne tržaške književnosti.

Razstave

V Galeriji Skerk v Trnovci so 18. septembra odprli razstavo novejših del Giuseppa Zigaine z naslovom *Ikone za prehod*. O njegovem delu je govoril Zoran Kržišnik iz Ljubljane.

Živahna je tudi razstavna dejavnost naših zamejskih ustvarjalcev.

Starosta tržaških umetnikov Lojze Spacal je 15. septembra odprl razstavo v galeriji Collegium Artisticum v Sarajevu.

Deziderij Švara je 21. septembra v Trstu odprl razstavo z naslovom *Pogledi duše*.

V Ljubljani sta 23. septembra odprla razstavi Klavdij Palčič iz Trsta v avli poslovnega centra Mercator, Andrej Kosič iz Gorice pa v galeriji Družine. Nastopila je tudi moška pevska skupina Akord iz Podgore pod vodstvom Mirka Špacapana.

V Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici so 24. septembra odprli veliko razstavo olj domačega slikarja Roberta Faganela, ki ga je predstavil Jurij Paljk.

knjige

Josip Agneletto - kulturnik in politik v Istri in Trstu

Pred kratkim je izšla v Kopru pri Znanstveno raziskovalnem središču Republike Slovenije Koper in pri Zgodovinskem društvu za južno Primorsko v Knjižnici Annales, št. 19, 164 strani debela knjiga z naslovom **Josip Agneletto, slovenski kulturnik in politik v Istri in Trstu**. V knjigi so prispevki s strokovnega posveta o Josipu Agnelettu (1884-1960), ki je bil v Trstu 18. aprila 1998. Na njem je sodelovalo 10 zgodovinskih, gospodarskih in političnih strokovnjakov, ki so predstavili tega velikega moža od vseh strani in poudarili njegov politični in gospodarski pomen za Slovence in sosednje Hrvate v tistih neurejenih razmerah po zadnji vojni, ko so razpadle države in še ni bilo priznanih meja.

Milan Gregorič je v prvem članku na kratko predstavil Agnelettovo življenje in delo. Rodil se je 8. novembra 1884 v Trseku pri Marezigah v slovenski Istri, toda sami so prepričani, da izvira njihov rod iz Karnije. V Istro so se preselili zaradi kuge in drugih bolezni. V novem kraju so sprejeli jezik in kulturo. Josip je obiskoval osnovno šolo v Trseku, Kopru in Trstu, gimnazijo pa v Ljubljani.

Doktoriral je na Pravni fakulteti dunajske univerze, istočasno je diplomiral iz gospodarskih ved na Eksportni akademiji. Predpisano sodno prakso je opravil na sodiščih na Dunaju in v Trstu, nakar je bil odvetniški pripravnik v Pazinu in Trstu. Leta 1916 je bil mobiliziran kot vojaški sodnik v zasedeni Srbiji, 1918 se je vrnil v Trst in prevzel odvetniško pisarno dotodanjega voditelja tržaških Slovencev dr. Otakarja Ribara.

Od prvih tržaških upravnih volitev 1949 do smrti 1960 je bil tržaški občinski svetovalec, vedno ponovno izvoljen na samostojni skupni listi tržaških demokratičnih Slovencev.

Kot gospodarstvenik se je Agneletto posvečal predvsem združništvu. Leta 1921 je ustanovil Zadržno zvezo v Trstu in ji načeloval do razpu-

sta 1929. Bil je podpredsednik Tržaške posojilnice in hranilnice, najvažnejšega slovenskega denarnega zavoda na Primorskem med leti 1929 in 1930. Zavod se je ohranil izpred prve svetovne vojne do nasilne razpustitve leta 1940.

Z gospodarskimi članki in razpravami je Agneletto sodeloval v številnih revijah, npr. v Naši zapiskih, v Vedi, v Balkanskem almanahu, v pazinski Prosvjeti, v zborniku Luč, v istrskem tedniku Istarska riječ, največ pa seveda v tržaški Edinosti.

Fašistične oblasti so dr. Agneletta stalno nadzorovale. Eno prvih resnejših groženj je doživel že aprila 1924, ko je bil med glavnimi organizatorji volitev, na katerih sta bila izvoljena v rimski parlament tudi dr. Besednjak in dr. Josip Vilfan. Pod Trsekom v dolini Dragonje so mu fašisti postavili zasedo, kateri se je izognil samo po naključju.

Ob vstopu Italije v drugo svetovno vojno so ga aretirali 12. junija 1940, ga konfinirali v Gradež in ga oktobra 1940 prepeljali v tržaške zapore. Marca 1941 so ga ponovno izpustili in mu naložili opomin, da so mu otežili življenje. Ko je Nemčija napadla Sovjetsko zvezo, so ga ponovno aretirali junija 1941 in ga konfinirali v Isernio. Tu je ostal do novembra 1943, ko so kraj zasedli zavezniški. Odpotoval je v Egipt, kjer je zavzel odklonilno stališče do komunizma, ne zaradi konzervativizma, temveč kot prepričan pristaš svobode, zasebne pobude in pluralistične demokracije.

Junija 1945 se je vrnil v Trst in stopil na čelo porajajočega se demokratičnega gibanja Slovencev na Tržaškem. Leta 1947 je bil ustanovitelj Slovenske demokratske zveze za tržaško ozemlje in istočasno tudi njen predsednik.

V tem tretjem, najburnejšem in najzahtevnejšem obdobju, je dr. Agneletto sodeloval pri ustanavljanju in izdajanju tednika **Demokracija**, ki ji je bil solastnik in stalni sodelavec. Demokracija je bila ugledno in upoštevano glasilo demokratičnih Slovencev. Sodeloval je tudi pri ustanovitvi Slovenske prosvetne matice, Slovenskega dobrodelnega društva in drugih ustanov in društev. Pogumno in vztrajno je zagovarjal uresničenje in

ohranitev Svobodnega tržaškega ozemlja kot najboljšo rešitev tržaškega vprašanja.

Po londonskem sporazumu med Italijo in Jugoslavijo pa je kot stvaren politični sprejel novo rešitev ter se z enako predanostjo posvetil boju za narodne pravice Slovencev v Italiji. Sicer pa je po ukinitvi Svobodnega tržaškega ozemlja Trst postal navadna italijanska provinca, v kateri je tudi politično delovanje Slovencev izgubljalo na teži, zlasti tudi zaradi usodne politične razcepljenosti.

Zadnja pomembnejša Agnelettova politična akcija je bil obisk pri angleški vladi, ki ga je opravil skupaj z dr. Deklevo in odvetnikom Štoko v času italijanskih izsiljevanj po priključitvi cone B Italiji. Obisk ni bil posebno uspešen, saj so jih sprejeli samo nižji uradniki.

To bogato Agnelettovo dejavnost in življenje so predstavili: Milan Gregorič - krajski življenjepis. Salvator Žitko Agnelettovo delovanje in Narodni delavski organizaciji, Branko Marušič o Društvu Pravnih in o slovenskih pravniki na Primorskem po prvi svetovni vojni, Milica Kacin Wohinz o tržaški in goriški Edinosti; o soglasjih in razhajanjih. - Egon Pelikan o Agnelettovem času. - Milan Pahor o delovanju Josipa Agneletta na gospodarskem področju. - Nadja Maganja o Elbrusovem poročanju o prvih letih Slovenske demokratske zveze v Trstu in njenem predsedniku dr. Josipu Agnelettu, iz Arhiva Ministrstva za notranje zadeve v Ljubljani. - Piero Purini o odnosih med italijanskimi in slovenskimi politiki, zlasti med Slovensko demokratsko zvezo in dr. Agnelettom. - Gorazd Bajc je opisal odnos matice do tržaške politične opozicije v prvem obdobju, od konca vojne do resolucije Informbiroja. - Nevenka Troha o odnosu KPS in Babičeve KPSTO do Slovenske demokratske zveze po sprejetju resolucije Informbiroja (1948-1954).

Kot vidimo, je knjiga o Josipu Agnelettu strokovno uspešno delo, ki je od vseh strani predstavila in ocenila tega uspešnega politika in gospodarstvenika, ki pa je deloval v časih in krajih, ki niso bili naklonjeni ne njemu, njegovi politični dejavnosti, ne tržaškimi in goriškimi Slovencem.

Martin Jevnikar

Zbornik ob 75. letnici dr. Valentina Inzka

Predstaviti bralcem te rubrike dr. Valentina Inzka, prominentno osebnost med koroškimi Slovenci, bi bilo odveč. A ne bo odveč spregovoriti na kratko o zborniku, ki je izšel ob njegovi 75-letnici, saj gre s svojo vsebino preko praznovanjske enodnevnosti.

Nekaj podatkov o knjigi.

Zbornik je izšel pod naslovom Čas zidanja, uredil ga je Vinko Ošlak, izdala sta ga Dušnopastirski urad in Katoliška akcija v Celovcu, natisnila pa Mohorjeva družba v Celovcu. Vrsto zanimivih fotografij iz slavljenčevega življenja je prispeval Vincenc Gotthardt. Zbornik obsega 70 strani.

Uvodoma smo omenili tehtnost vsebine. Urednik Vinko Ošlak je namreč hotel uglasiti publikacijo na neko trajnejšo sporočilnost, konkretno na pojem, ki še ni nehal boleče zaposlovati slovenske zavesti - pojem sprave. Lik slavljenca, ki je vse življenje posvetil iskanju sožitja med dvema narodoma na Koroškem, mu je dejansko ponujal omenjeno zamisel. Sicer pa je urednik v uvodni besedi zapisal, da je dr. Valentin Inzko osebnost, ki na Koroškem uteleša pristnega duha sprave, in sicer ne le med Nemci in Slovenci, ampak tudi med obema slovenskima taboroma in celo med različnimi generacijami.

Na temo sprave je potekala tudi proslava jubilaranta, ki so jo 30. marca 1998 v Modestovem domu v Celovcu pripravile tri ustanove: Mohorjeva družba, Dušnopastirski urad in Katoliška akcija. Zbornik se odpira prav s pozdravnim nagovorom, ki ga je na proslavi imel dr. Jože Marketz. Naslednji sestavek v zborniku se predstavlja z naslovom "Odpuščenje in sprava v Svetem pismu". S tehtnostjo, ki je značilna za tega mladega bibličista, ga je pripravil mag. Klaus Einspieler. Razmišljanje je takole razčlenil: Odpuščenje v Mojzesovi postavi; Sprava v Novi zavezi; Sprava v Pavlovih pismih. Naslednje razmišljanje, Spornost sprave, je s čutom za aktualnost in tudi idejno izzivalnost, ki je zanj značilna, prispeval Vinko Ošlak. Tudi besedilo je bilo prebrano na omenjeni proslavi v Modestovem domu v Celovcu.

Navedek v smislu omenjene države: "Slovenska skupnost v emigraciji je

zamudila sijajno zgodovinsko priljubljenost, da bi v temelje porajajoče se samostojne slovenske države vgradila protipotresne jeklene valje prav razumljene in prav opravljene narodne in osebne sprave."

Večji del zbornika, skoraj polovico, pa zavzema pogovor, ki sta ga z jubilarantom vodila Vinko Ošlak in Vincenc Gotthardt. Pogovor se po svoji zanimivosti in dokumentarčnosti umešča v kulturni arhiv slovenske Koroške.

Naj iz njega izluščimo nekaj zanimivejših biografskih drobcev.

Dr. Valentin Inzko se je rodil 22. januarja 1923 v kmečki hiši v Svečah v Rožu v zgodovinsko pomembni Einspielerjevi hiši, v kateri se je rodil oče profesorja Andreja Einspielerja, s Slomškom in Janežičem soustanovitelja Mohorjeve družbe v Celovcu. "Iz rodbine Einspieler je bilo šest duhovnikov, kar je obvezovalo vse, ki smo prihajali iz te rodbine, da živimo s Cerkvijo in narodom!" je izjavil jubilarant v intervjuju. Dr. Valentin Inzko je bil izmed štirih otrok drugi sin orožnika Valentina Inzka in učiteljice Marije, rojene Einspieler. Zdi se, da se bolj kot očetu mora dr. Inzko za svojo narodno zavest zahvaliti izredno zavedni materi. Potem ko je končal študij na celovškem učiteljskišči, je služil vojaščino od fronte na Finskem do zahodne fronte, med leti 1946 in 1949 je nadaljeval študij na graški univerzi, kjer je opravil profesorski izpit iz slovenščine in zgodovine, za doktorsko nalogo pa si je izbral temo z naslovom Življenje in delo Andreja Einspielerja. V mladih letih, ko se je učil viole, je sanjal drugačno prihodnost - da bi dosegel mesto violinista pri dunajskih simfonikah. V letu 1948 se je dr. Inzko poročil z učiteljico Marijo Zihler iz Vodice na Gorenjskem, ki je študirala na ljubljanskem učiteljskišču, potem pa poučevala slovenščino v Celovcu. Rodili so se jima štirje otroci. Službena pot pa je dr. Inzka peljala od učiteljskega mesta v Skočidolu in preko celovškega učiteljskega do službe strokovnega nadzornika za Državno gimnazijo za Slovence. Leta 1963 je bil z dekretom imenovan tudi za nadzornika pouka na učiteljskišču in drugih srednjih šolah, do upokojitve 1988 pa je bil vodja pri Deželnem šolskem uradu.

Kulturno se je ta nadvse aktivni človek udeleževal kot pisec šolskih

knjig, sodelavec revije Vera in dom, ustanovitelj pevskih zborov, tajnik Krščanske kulturne zveze, politično pa kot predsednik Narodnega sveta koroških Slovencev, medtem ko je na verskem področju aktivno sodeloval na več sektorjih, od škofijske sinode Cerkve na Koroškem do koordinacijskega odbora škofijskega sveta z dr. Waldheimom.

Zbornik se zaključuje z dodatkom "Sodobniki o dr. Valentinu Inzku", v katerem se zvrsti nekaj zapisov o jubilarantu. Prispevali so jih Jože Kopeinig, dr. Reginald Vospernik, dr. Marija Spieler, mag. Hanzi Filipič in Alojz Rebula.

A.R.

Gabrijel Devetak: Temelji trženja in trženjska zasnova podjetja

Visoka šola za management v Kopru je letos izdala priručnik oziroma učbenik, ki ga je napisal njen predavatelj, univerzitetni profesor dr. Gabrijel Devetak (202 strani, B formata).

Priznani gospodarski strokovnjak, rojen pred 60 leti v Mirnu pri Novi Gorici, je obiskoval osnovno šolo v domačem kraju, leta 1956 je maturiral na Tehnični srednji šoli v Ljubljani, nato diplomiral iz strojništva na Višji tehniški šoli v Mariboru, leta 1972 pa še na Ekonomsko-poslovni fakulteti, tudi v Mariboru, dve leti kasneje na Ekonomski fakulteti v Zagrebu opravil magisterij, leta 1980 pa je bil na isti fakulteti promoviran za doktorja ekonomskih znanosti. Kmalu za tem ga najdemo kot habilitiranega predavatelja na Univerzi v Mariboru, in sicer za področje marketinga, leta 1998 pa je postal izredni profesor.

Prof. dr. Devetak pa je uveljavljena osebnost tudi na publicističnem področju. Njegova bibliografija obsega osem knjig (nekaj jih je prevedenih v tuje jezike) ter veliko število člankov in razprav, objavljenih v strokovni ekonomski literaturi; poleg tega pa pripravlja ekspertize, ocene, pa tudi sodnijsko strokovna mnenja. Vsega skupaj je kakih 8000 strani objavljenega gradiva.

Značilno za Devetakovo strokovno pisanje je naslonitev ne zgolj na teoretska izhodišča domačih in tujih

23. mednarodni grafični bienale v Ljubljani

Od 19. junija do 30. septembra zaživi Ljubljana kot prestolnica sodobne grafične umetnosti, v tem času se namreč odvija mednarodni grafični bienale, na katerem nastopajo vodilni likovniki iz vsega sveta. Obiskovalec ima izredno priliko, da se sprehodi skozi resnično najnovejša grafična snovanja, saj pravilnik določa, da so morala razstavljenega dela nastati izključno od leta 1997 dalje, se pravi po 22. bienalu v Ljubljani. Način, po katerem se dela uvrstijo na bienale, je nekoliko zapleten: avtorje posameznih držav določa uradni selektor in ta je popolnoma svoboden glede števila izbranih; dalje je tu razpisan natečaj, na katerega se sme prijaviti vsakdo, o delih pa se izreka strokovna komisija. Tretja možnost za nastop na bienalu je povabilo organizatorjev. Zanimivo je tudi, da prireja organizator osebne razstave nagrajencev prejšnjega bienala, letošnje retrospektive pa dopolnjuje še razstava ob stoletnici rojstva enega utemeljiteljev grafike na Slovenskem, in sicer Božidarja Jakca.

Bienale ni samo razstava, ampak tudi tekmovanje, na katerem se podeljujejo prestižne nagrade. Poglejmo najprej, kako se je žirija izrekla letos: dobitnik velike častne nagrade je Anglež Richard Hamilton, letnik 1922, ki išče v vsakdanjem življenju nekaj poetičnega in skrivnostnega, kot pravi njegov selektor. Veliko nagrado je dobil Sang - Gong Chung, mlad umetnik iz Seula (Južna Koreja), ki se posveča računalniški grafiki. Sledijo tri enakovredne nagrade in dobitniki so: Estonec Marko Laimre z zelo nenavadno likovno zgodbo o samomoru, kjer se poudarja vprašanje tehnike in kontaminacije med mediji, ne pa pripoved sama po sebi; druga dobitnica je Madžarka Agnes Haasz, ki se ukvarja s črno-belimi in barvnimi elektrografičnimi postopki za spoznavanje globlje časovne razsežnosti, v katere je vpet človek. Tretji dobitnik je Tržačan Lojze Spacal, ki ga ni treba posebej predstavljati in kateremu ob tej priliki iz srca čestitamo za ponovni uspeh.

avtorjev, marveč se opira tudi na praktične izkušnje, ki si jih je pridobil kot vodilni delavec v tovarni poljedeljskega orodja v Batujah, Plami Podgrad, kot direktor tovarne Poligalant v Volčji Dragi in nenazadnje kot direktor lastnega podjetja Dega d.o.o.

Poleg vsega tega dr. Devetak aktivno nastopa na domačih in tujih simpozijih ter seminarjih in strokovnih konferencah, je ustanovitelj in predsednik Društva organizatorjev dela v Novi Gorici ter velik zagovornik pozitivnega poslovanja v slovenskem podjetništvu oziroma managementu.

In kaj obsega Devetakovo najnovejše delo? Poleg uvoda govori o trženjsko informacijskem sistemu, politiki izdelka in storitev, politiki cen, politiki razpečave, politiki promocije oziroma tržnega komuniciranja, dalje o neposrednem trženju ali direktnem marketingu, strategiji trženja, pripravi izvajanja in nadziranja tržnih aktivnosti, o trženju in politiki ustvarjalnosti ter na koncu še o internetu in trženju.

V knjigi je navedeno kar 62 domačih in tujih virov z več kot 130 opombami ter skicami in slikami. Recenzent najnovejše Devetakove knjige, zaslužni prof. dr. Bogomir Deželak, ugotavlja, da je avtor osvetlil trženje oziroma marketing z zelo širokega vidika njegove uporabe glede na politiko izdelkov in storitev. Delo je napisano sistematično in logično ter za bralca privlačno. Snov je logično razporejena ter se začne pri pojmovanju trženja (marketinga) in se nadaljuje v razlagi trženjsko informacijskega sistema, ki se nanaša tako na subjekte kot tudi objekte trženja. Posebna pozornost je namenjena tematiki, ki je pri nas pomanjkljivo obdelana, to je strategija direktnega marketinga, trženja in politike ustvarjalnosti. Avtor se oslanja na vsestransko preobrazbo evropskega trga, predstavi pravilnike ter mednarodne kodekse, ki jih bo moralo slovensko tržišče upoštevati, če bo hotelo vstopiti v Evropsko skupnost. Novost je tudi poglavje o internetu in trženju, ki se vključuje v trženjsko politiko in česar se bodo morali managerji dobro zavedati. Ob koncu dr. Deželak pravi: "Knjižno delo avtorja ocenjujem kot zelo dobro, saj je odličen pripomoček za študij marketinga in dober spremljevalec managerjem pri njihovem delu."

Jože A. Hočevar

Nagrado za najboljšo nacionalno predstavitev je prejela Brazilija, ki jo zastopa pet umetnikov. Selektorka je poudarila, da se ti umetniki zelo razlikujejo med sabo in se izražajo na vse možne načine, kar je nedvomno dokaz življenjskosti grafične umetnosti. Mednarodno nagrado SanZanobi, ki omogoča dvotedenski študij italijanske tehnike litografije in gravure v ateljeju SanZanobi v Firencah in Benetkah, je prejela mlada slovenska umetnica Zora Stančič. Nazadnje naj povem še, da se je umetnik Safet Zec uveljavil z izredno učinkovitimi akvaintami, s katerimi je upodobil v značilnem hiper realističnem slogu preproste predmete iz vsakdana, in prejel odkupno nagrado.

Grafike ljubljanskega bienala so postavljene na ogled v štirih stavbah, in sicer v Moderni galeriji, v Galeriji Tivoli, v Jakopičevi galeriji in v Cankarjevem domu. Vsako razstavišče ima svojo vlogo: v Moderni galeriji in v Galeriji Tivoli so razstavljalci, ki so jih izbrali uradni selektorji in ki nekako zastopajo državo, iz katere prihajajo. Držav je trideset, umetnikov pa petkrat toliko, pri tem pa naj povem, da nekatere države zastopa en sam umetnik, tak je primer Slovenije, a tudi Belgije, Švedske, Irske, Francije in Hrvaške, druge pa so poslale, glej Združene države Amerike, kar 27 razstavljalcev. V Jakopičevi galeriji so umetniki iz natečaja in pa vabljeni umetniki, skupno jih je 55, med njimi srečamo Zoro Koren Škerk, Franka Vecchieta in že omenjenega nagrajenca Lojzeta Spacala. V Cankarjevem domu so razstave, na katerih so predstavljeni nagrajenci s prejšnjega bienala, in sicer: David Hockney iz Združenih držav Amerike, dobitnik velike častne nagrade, Japonec Kohei Wakatsuki, nagrajen z veliko nagrado, in še Slovak Robert Jančovič, Argentinec Leonardo Gotleyb in Slovenec Vladimir Makuc. Nagrado SanZanobi je prejel Lee Chun - Wook iz Južne Koreje.

Govoriti o bienalu ni lahko: v podrobnosti ni mogoče posegati, posploševanja pa tvegajo banaliziranje. Gotovo pa je vsaj spoznanje, da je ljubljanski bienale resnično velika stvar, vredna pozornosti in podpore. Vsa dejanja kulture, kjer prihaja do srečanja in izmenjave duhovnega bogastva med različnimi, so dragocena

in plemenita. Moč grafike pa je tudi v tem, da išče svojo upravičenost za obstoj in svoj nadaljnji razvoj v vsebinskih sporočilih, kar jo nujno povezuje s svetom, v katerem živimo in v katerega se dan za dnem pojavljajo nova vprašanja in novi dvomi. Seveda je obseg današnjega bienala tolikšen, da zahteva ogromno discipline in koncentracije, če si ga hoče ogledati, kdor ni iz Ljubljane. Mislim, da bi bilo nujno na kak način omejiti število razstavljalcev, temo, tehniko ali kaj drugega, le na ta način ima obiskovalec na koncu občutek, da je dojel neko jedro, dobil pregled in spoznal bistvo.

Bienale se ne izteče ob zaprtju razstav, saj se v Mednarodnem grafičnem središču zbira bogata dokumentacija, ki pripoveduje zdaj že skoraj pol stoletja dolgo zgodbo o grafični umetnosti med nami. Od Pariške šole mimo informela, čiste abstrakcije in ekspresivne različice preko vdora pop arta in uveljavitve op arta, kinetične umetnosti in konceptualizma smo po obdobju postmodernizma v času popolne pluralnosti, ki pa jo odločno obeležuje moč tehnologije.

Nepogrešljiv pripomoček za boljše razumevanje bienala je katalog, v katerem so ob res številnih barvnih reprodukcijah temeljni podatki o umetnikih in o uporabljenih tehnikah, v razdelku z nacionalnimi predstavami pa selektorji utemeljujejo lastne izbire in s tem nudijo vpogled v raznolike narodne ali državne stvarnosti, istočasno pa merijo utrip sodobnega svetovnega dogajanja na področju grafične umetnosti sploh.

In na koncu še čisto osebna pripomba: obisk beneškega ali ljubljanskega bienala je v meni utrdil prepričanje, da imajo mnogi sodobni likovni umetniki veliko občutljivost za dogajanje, sredi katerega živijo ali ki ga poznajo zaradi lastnega zanimanja, verjamejo tudi v sporočilno moč umetnosti, še zdaleč niso zazrti vase, kot je bilo v marsikaterem preteklem obdobju, vendar njihove ideje ne segajo do ljudi. Nekdo mi je prepričano rekel, da ne verjame v umetnost, ki jo je treba razlagati, in danes je treba mnoge stvari na področju likovne umetnosti razlagati, zato ta prepad, skoraj odklon ljudi v odnosu do sodobnega likovnega izražanja.

Magda Jevnikar

Pretrsljivi Goya na goriškem gradu

Do 26. septembra si je bilo mogoče ogledati na goriškem gradu razstavljeni opus španskega slikarja Francisca Goye z naslovom **Los desastres de la guerra**, kar pomeni Strahote ali grozote vojne. Ciklus osemdesetih jedkanic predstavlja nekakšen dnevnik pretresljivih prizorov iz časa francoske zasedbe Španije, ko je Goya nemočno spremljal in beležil vsakovrstne nasilne dogodke, pri katerih je prihajala na dan kruta človeška narava.

Francisco Goya (1746-1826) je eden izmed največjih slikarjev vseh časov. Znal je črpati najboljše iz kulture, ki sta mu jo ponujala osemnajsto in devetnajsto stoletje: razsvetljenko odprtost in razumnost in romantično občutljivost in iracionalnost. Iz revne družine in njene omejenosti se je povzdignil do dvornega blišča in odigral vlogo kraljevega slikarja, mnogo hudih dogodkov je preživel v nemirni Španiji, s katero je globoko sočustvoval, zadnja leta življenja pa je prebil kot begunec v Franciji. Človek, umetnik, tako pozoren na resničnost, ki ga je obdajala, je moral marsikdaj čakati in mirovati, da bi ga tok dogajanja ne uničil.

Pol življenja je bil obsojen na gluhost, zadnja leta pa je bil skoraj slep, in vendar je njegova umetnost zanesljivo ogledalo tistega časa, obogateno z umetnikovim odnosom do stvarnosti, tako svojstvenim, da že mejijo nekatere slike na groteskne karikature ali domišljajske prikazni.

“Goya vas prevzame, osupi, prestraši in navduši. Potem odidete, hodite po svetu in muzejih, toda Goye ne boste mogli nikoli pozabiti.”

S temi besedami začenja svoje razmišljanje o slikarju pisatelj Ivo Andrič ob priliki stoletnice smrti tega velikega španskega umetnika. In verjetno si mnogi v trenutku priključijo v spomin nekaj naslovov in pred očmi se pojavljajo podobe vojakov in ustreljencev (3. maj 1808: streljanje upornikov), strašljiva postava velikana (Panika), čarovnice in še vrsta drugih slik, ki so izraz stiske in trpljenja, ob njih skoraj zbledijo portreti nežnih, zasnjanih deklet in ponosnih dvorjanov.

Goya je v naši zavesti verjetno bolj prisoten kot avtor grozljivih prizorov, manj kot portretist, prav gotovo je bil odličen mojster v obojem, vendar je današnji čas zaradi razmer, v katerih živimo, nujno občutljivejši za tematiko vojne.

Goya je svoje slike opremil s kratkimi, a učinkovitimi stavki in le-ti tvorijo nekakšno filozofsko razmišljanje o tem, kaj je zlo, kaj nasilje, maščevalnost, krutost, najvažnejše vprašanje pa je: zakaj je to? In čeprav nas z osemdesetimi okrutnimi prizori seznanja z vsakovrstnimi oblikami zla, nam končnega odgovora ne privoščijo, naspornito, skoraj ironično nam pravi “No se puede saber porque”, kar pomeni, da ni mogoče vedeti, zakaj.

Dela so odmev na francosko zasedbo Španije in so nastajala v daljšem razdobju od leta 1810 do 1820. Ciklus je sestavljen iz treh sklopov: v prvem so prizori nasilja s strani zavojalcev, v drugem so že vidne posledice vojne, in sicer je tu lakoto predstavil v vsej pretresljivosti živih okostnjakov, v tretjem sklopu pa na alegoričen način Goya prikazuje obdobje miru, v katerem stara oblast skuša ponovno obuditi stari red, torej gre za čas miru brez pravega miru.

Čeprav so jedkanice manjšega formata in s skupimi barvnimi prvina, je razgibanost risbe in dramatičnost prizorov tolikšna, da nas presunejo bolj kot kakšna sodobna tehnično popolna fotografija. Goya se namreč ni omejil na golo preslikovanje resničnosti, ampak jo je tudi na svoj način interpretiral, zato je večje uporabil svoje poznavanje risarske tehnike. Svetloba ali bela barva ima vedno svoj simbolični pomen, nekatere osebe ali stvari so narisane n drobno in natančno, kot bi hotel podariti njihov pomen, druge pa so komaj prepoznavne, nalašč postavljene v nekakšno nejasno gmoto. Kompozicija nas skoraj naravno sili, da nam oko posreduje to, kar je najbolj bistveno, dodani stavki pa so izziv, da preverimo, ali smo sporočilo pravilno dojeli.

Ogled razstave je bil izredna prilika, da smo se seznanili z grafičnim delom Francisca Goye, zabaven seveda ni bil, prej presunljiv in šokanten.

Magda Jevnikar

SLOVENSKA AGENCIJA ZA BOLJŠO VOLJO

Dva tržaška multikulturnika ocenujeta situacijo

Multikulturnik X: Ti, ne v Drago nisem šel ne v Vilenico ne v Maribor. Sama enokulturnost! Sam nacionalizem!

Multikulturnik Y: V Vilenici menda ne. Tam ja so bili po večini tuji pisatelji, kolikor vem. Maribor menda tudi ni bil nacionalističen! Tam si poleg slovenščine slišal še kaj...

Multikulturnik X: Menda ne naše italijanščine?

Multikulturnik Y: Tudi. Poleg hrvaščine, nemščine in celo madžarščine...

Multikulturnik X: Ampak tisto je bila beatifikacija nacionalista! Slomšek je bil nacionalist!

Multikulturnik Y: Oprosti, ampak potem je bil tudi Prešeren: "Največ sveta otrokom sliši Slave!" "Poet tvoj nov Slovincem venec vije..." "Bog živi vas, Slovenke..." Še pred njim Vodnik: "Slovenec, tvoja zemlja je zdrava"...

Multikulturnik X: Saj so vsi sami nacionalisti. Gregorčič. Cankar. Župančič. In tisti na levi niso bili nič boljši. Vzemi Prežihovega Vornanca. Še Kardelju je bilo treba napisati "Slovensko narodno vprašanje"! Napisal bi bil, ko bi bil multikulturen, "Človeško internacionalno vprašanje"!

Multikulturnik Y: Veš kaj, mi levičarji novega kova, bomo morali iti od besed k dejanjem. Prirediti bomo morali neko svojo Drago ali Vilenico, ko beatifikacija ne pride v poštev. Recimo na Božjem polju.

Multikulturnik X: Ampak, kam po sredstva?

Multikulturnik Y: Kaj, če bi se obrnili na Gombačevo krovno organizacijo?

Multikulturnik X: Vsekakor mislim, da se Ace Mermolja mora ukvarjati s to mislijo, če mu je res kaj do multikulturenosti. A ne vem, ko-

liko mu je zares. V pismu ljubljanskemu DELU je napisal, da naša multikulturenosta nima nič s starim internacionalizmom. Se sramuje Marxa in UAIŠa-SIAUAja? Se sramuje fratelance? Kakšna multikulturenosta je to?

Multikulturnik Y: Pesniki in logika, to gre slabo skupaj, saj veš. Veš, da tista njegova knjiga meni ni razjasnila, kaj je pravzaprav multikulturenosta? To bi bil moral povedati Ace čisto konkretno, kako si tisto multikulturenosta predstavlja. Ne megleno filozofsko, ampak čisto stvarno: kako na primer multikultureno živiš, ješ, spiš...

Multikulturnik X: Zame je multikulturenosta jasna: 50% sem Slovenec, drugih 50% pa Italijan.

Multikulturnik Y: No, jaz bom Italijan recimo 25%. A konkretno: naj govornim z ženo slovensko, s taščo pa italijansko? Naj berem pol Primorskega pol Piccola? Naj zabelim pašto "a la bolognese" ali po slovensko z ocvirki? Naj se brijem pol slovensko in pol italijansko? To so problemi. Torej: le naj bomo multikultureni! Ampak, kako vruga naj bomo multikultureni! Kako, to je vprašanje!

Multikulturnik X: Veš, pred nami je nova filozofija, ki čaka mislecev in prerokov, ki jo bodo razvili. Pred nami je nekaj bogatejšega kot marksizem. Sicer pa bi bilo dobro, ko bi povprašali za svet Korošce. Oni so naprej od nas. Njihov literat Messner piše skoraj samo v nemške časopise.

Multikulturnik Y: Korošci imajo več multikulturenega duha. Nimajo pa ideologa.

Multikulturnik X: Zato pa mnogi svojo multikulturenosta živijo, namesto da bi jo razglašali. Nekateri njihovi voditelji govorijo doma nemško!

Multikulturnik Y: Pazi, s kom govoriš: multikultureno jaz nisem na 50% kot ti.

Multikulturnik X: Saj, na 25% si. Nacionalist si.

Multikulturnik Y: Kaj? Jaz, ki veš, v katero šolo bom dal svojega otroka?

Multikulturnik X: A s 25% slovenstva v duši!

Multikulturnik Y: (Mu pokaže pest) Če ti postrežem s tole, bo 100% multikulturena!

Multikulturnik X: (Se umakne) Jaz se borim z idejo. Adijo! Srečno v prihodnji Dragi, petindvajsetprocentnež!

za smeh in dobro voljo.

listnica uprave

Soseda pride na obisk k porodnici in pozorno ogleduje dojenčka v zibki:

– Rečem vam, soseda, izrezan oče!

– To pa drži, brž ko mu vzamem stekleničko, se začne dreti prav tako kot mož!

–o–

Prometnik: "Ste poročeni?"

Voznik: "Če je to olajševalna okolnost, tedaj sem."

–o–

– Poslušajte, ženska, ta vaša zelenjava je veliko predraga!

– Kaj hočem, ko pa je letos taka vročina.

– In kaj ima vročina skupnega s ceno?

– O, ima! Moj stari zaradi vročine ves dan v gostilni prečepe.

–o–

– Da ne bo spet prišlo do kakih izgredov, morate biti malo bolj popustljivi do svojega moža.

– Saj jaz vedno popuščam. Ker pa on nikoli, me to tako razjezi, da tudi jaz ne popustim.

–o–

– Dragi mož, če ti bodo v zaporu ponudili stol, najprej dobro poglej, če ni električen!

Lopova sta pričakovala novo leto v ječi. Za to priložnost sta dobila nekaj jedi in pijače in ko je ura udarila ponoč, je prvi nazdravil drugemu:

– ... in daj bog, da bi drugo leto dočakala spet tako lepo skupaj zbrana.

–o–

– Gospod doktor, ali ne bi bilo boljše za mojega moža, da greva na popotovanje?

– Seveda, toda vsak zase in vsak v drugo smer.

–o–

– Ivanček, koliko je pet manj tri?

– ...

– No, recimo, da bi od petih stotakov zapravil tri, kaj boš dobil?

– Po ritki.

–o–

– Zdi se mi, da sem vas nekje že videl.

– Ne spominjam se, da bi bil kdaj tam.

–o–

– Tako ste čudoviti, prekrasni in zelo inteligentni ste videti! Ali bi se poročili z menoj!

– Ne.

– Zakaj pa ne?

– Ker sem točno toliko inteligenten, kot sem videti.

DAROVI V TISKOVNI SKLAD:

Tamara in Marko De Luisa, Opčine - 10.000 lir; Dragica Kovač Zakrajšek, Grosuplje, Slovenija - 10.000 lir; Milena Dobovšek, Ljubljana, Slovenija - 60.000 lir; Maria Raunik, Gorica - 60.000 lir; Marija Rus, Ljubljana, Slovenija - 10.000 lir; Anda Peterlin, Kamnik, Slovenija - 20.000 lir; Slovenski katoliški izobraženci, Ljubljana, Slovenija - 10.000 lir; Janez Bizjak, Bled, Slovenija - 10.000 lir; Ludmilla Nikolič, Alfot, Francija - 60.000 lir.

DAROVI V SPOMIN:

V spomin na prof. Nado Pertot daruje družina Rebulca 50.000 lir za Mladiko.

V spomin na drago Nado Pertot darujeta Mirella in Peter Merku 50.000 lir za Mladiko.

Vsem pristrčna hvala!

SKUPINA ZA POMOČ SLOVENSКИM AU-PAIR

Nekatere slovenske žene, ki živijo v Londonu ali okolici, so članice prostovoljne organizacije "Skupina za pomoč slovenskim au-pair".

Namen skupine je:

1. Občasno pripraviti družabna srečanja za au-pair dekleta (in fante), da se spoznajo med seboj in izmenjajo izkušnje življenja kot au-pair. Želimo torej, da bi Skupini sporočili, kje živite, bodisi na deželi ali v Londonu, kmalu po Vašem prihodu v Anglijo tako, da Vas o teh srečanjih, če želite, lahko obvestimo.

2. Skupina ni agencija za rekrutiranje slovenskih deklet ali fantov kot au-pairs za družine v Angliji. Ker pa se včasih pričakovanja au-pair dekleta (fanta) ne ujamejo s pričakovani družine gostiteljice, nastanejo razne težave, ki jih je treba čimprej rešiti in včasih celo zamenjati družino. Skupina Vam v takih primerih nudi pomoč in nasvet.

Pokličite nas na sledeče telefonske številke:

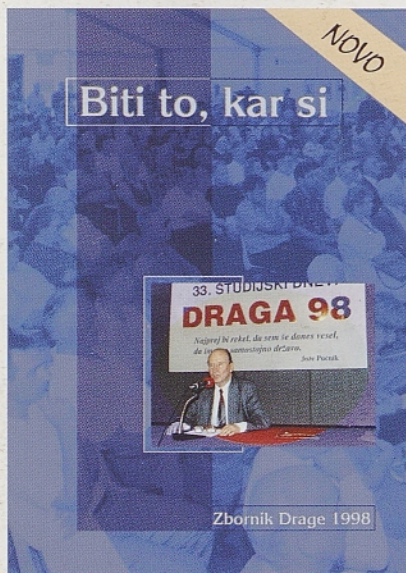
Ga. Breda Gajšek: 0207-372 4104

Ga. Erna Green: 0208-445 8210

Sestra Agnes: 0208-566 0547

E-mail: Pepelka@aol.com

Želimo Vam lepo in prijetno bivanje v Angliji.

Obe knjigi dobite v slovenskih knjigarnah ali pri Mladiki, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 040 370846 - faks 040 633307
E-mail: urednistvo@mladika.com